

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

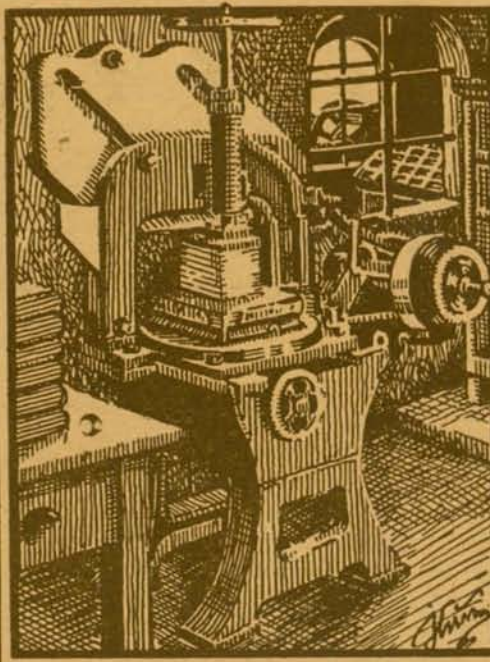
4. SZÁM. 1921. ÁPRILIS HÓ

A GRAFIKAI IPARÁGÁR FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ
MAGYAR GRAFIKA
SZERKESZTI ÉS KIADJA
BIRÓ MIKLÓS

ÉVI ELŐFIZETÉSI DÍJ 280 K. EGY SZÁM ÁRA 30 K

SZERKESZTŐNÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST VI, ARADI-UTCA 8. TELEFONSZÁM 92-70

GÉPET & BETŰT FESTÉKET

és MINDEN EGYÉB SZAK-
CIKKET SZÁLLIT
az ÖSSZES GRAFIKAI
IPARÁGAK RÉSZÉRE az

UNIVERSAL
GRAFIKAI SZAKÜZLET RT.
BUDAPEST VIII. RÁKÓCZI-TÉR 2
TELEFON: JÓZSEF 48-12

VESZ-ELAD-és-BECSERÉL
HASZNÁLT GÉPEKET

H. BERTHOLD BETŰÖNTŐDE-és-RÉZLENIAGYÁR-VEZÉRKÉPVISELETE

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETŰ ÉS LÉLIA

Első Magyar Betüöntőde Rt. Buda-
pest VI, Dessewffy-utca 32. Dívatos
szöveg- és címbetűk minden nyelv-
hez. Síma és mintázott rézlemlék.
Elvállalja teljes nyomdai berende-
zések szállítását.

Universal grafikai szaküzlet Rt.
Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz.
Telefonszám József 48-12.

HENGERANYAG

Berger és Wirth kő- és könny-
nyomdai festékgyár, hengeröntőde,
Budapest IX, Márton-utca 19.

GÉPJAVÍTÁS

Klein Ernő gépműhelye, Budapest
VII, István-ut 4.

NYOMÓGÉP

Universal grafikai szaküzlet Rt.
Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz.
Telefonszám József 48-12.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete,
VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

SZAKÜZLET

Freund-Barát-féle ügyökség és
grafikai szaküzlet Budapest V, Or-
szágház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete,
VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Goldstein Adolf Utóda grafikai
szaküzlet, Budapest VII, Kazinczy-
utca 32. Telefon József 123-95.
Raktáron tart festéket, fűződrótot,
matricaport s minden egyéb nyom-
dai anyagot.

Gross és Kallós, Budapest V,
Nádor-u. 29. Telefon 49-31.

Horvát Lajos grafikai szaküzlete
Budapest VI, Aréna-ut 80. Telefon-
szám József 32-03. Az ország egyik
legnagyobb grafikai gépraktára. Ja-
vításokat szavatosság mellett vállal.

Pusztafi Zsigmond grafikai szak-
üzlet, Budapest V, Tütra-utca 6.
Gépek, szerelvények, anyagok és
festékek raktára. Elsőrangú kép-
viseletek. Teljes nyomdai berende-
zések szállítását is vállalja.

Universal grafikai szaküzlet Rt.
Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz.
Telefonszám József 48-12.

PAPIROS

Weisz Márton, papíráruk gyári
raktára. Mindennemű író- és nyomó-
papirok nagybani eladása. Buda-
pest V, Bálvány-utca 19. Telefon
97-37. Sürgőnyeim: Weiszpapi Buda-
pest.

FESTÉK

Berger és Wirth kő- és könny-
nyomdai festékgyár, hengeröntőde,
Budapest IX, Márton-utca 19.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frank-
furt a/M. kő- és könnynyomdai fes-
tékek Ierakata: Freund-Barát-féle
ügyökség és grafikai szaküzlet Bu-
dapest V, Országház-tér 4. Telefon
82-35.

Universal grafikai szaküzlet Rt.
Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz.
Telefonszám József 48-12.

KLISÉK

Sokszorosító Ipar Rt. Budapest
VIII, Tisza Kálmán-tér 6.

Háromnak tesz szívességet: önmagának, lapunknak

és a hirdetőnek, ha rendeléssel alkalmával megemlíti

lapunkat: a Magyar Graf

© creative commons

© © ©

A digitális változata a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ MAGYAR GRAFIKA SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

MEGJELENIK JUNIUS ÉS JULIUS HÓ KIVÉTELÉVEL
HAVONKÉNT. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST VI. ARADI-UTCA 8. TELEFON 92-70 ÉS 23-45

ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 280 KOR. EGYES SZÁM
ÁRA 30 KORONA. HIRDETÉSEK EGYSZERI KÖZLÉSE
CICERÓSORONKÉNT 12 K. ÉVES HIRDETÉSEKNÉL 10 K

NAPIRENDRE A SZAKOKTATÁS KÉRDÉSÉVEL!

LAPUNK február havi számának vezetőhelyén a magyar nyomdaipar szempontjából végtelenül szomorú jelenséget feltáró cikk jelent meg. Írója — Figyelő — leplezetlenül megállapítja, hogy nincsen elegendő számú akzszi-dens-szedőnk és fontosabb nyom-dai munkakör betöltésére alkal-

mas munkásunk. Ez a megállapítás — sajnos — megfelel a valóságnak. A háborus évek során akzszi-dens-szedőink legjobbjai: Bárány Nándor, Fekete Béla, Mitterszky József, ifj. Aigner Antal, Aigner János, Lammer Árpád, Hegyi Dezső, Novák Alajos stb. elhaltak. A megmaradtak kis része megszállott területre került, sokan pedig szakképzettségük révén olyan munkakörhöz jutottak, amelynek lelkiismeretes betöltése majdnem lehetetlenné teszi számukra, hogy a szakmai oktatással, továbbképzéssel a köz javára foglalkozhassanak.

A Figyelő saját tapasztalatai alapján szögezi le a vezető sorokban említett szomorú tényről s magam szintén meggyőződésből esatlakozom eme véleményéhez.

Elsőrendű munkaerő ma fehér holló-számba megy, ami a magyar nyomdaipar fejlődése szempontjából nemcsak szomorú, hanem lesújtóan aggasztó jelenség. Ennek kiküszöbölése egyformán érdeke a munkásságnak és a munkaadóknak.

Mindnyájan érezzük, hogy ezen a nagy bajon hamarsan segíteni kell.

Az a megoldás, melyet Figyelő ajánl, hogy egyes jobb szakerek lakásukon tartsanak tanfolyamszerű kurzusokat, a mai viszonyok között ugyszólván kivihetetlen. Igen magas tandíjakat kellene szedni a hallgatóktól, hogy téli időben megfelelő fűtésről gondoskodhasson a rendező.

Hónapokkal ezelőtt a legjobb uton voltunk e cél eléréséhez: meg akartuk alakítani azt az anyagilag erős Gutenberg-Társaságot, amelyiknek egyedüli feladata lett volna a nyomdai szakoktatás kérdését tető alá hozni. Nem titok, hogy milyen kiesinyes okok miatt maradt el e nagy feladatok megoldására hivatott egyesület megalakítása. S az csak természetes, hogy az új egyesület megalakítását célzó akciónkat fel kellett függesztenünk, mert az az erős meggyőződésünk, hogy a szakoktatás kérdésének megoldását nem szabad kitenünk olyan esélyeknek, mint aminőket ezek a kiesinyes ügyek maguk után vontak. Szakoktatást képtelenség kultiválni, ha fejünk felett érezzük a Damokles-kardot: hogy ha az egyik gazdasági tábor valamelyik tagja görbén néz az ellentábor valamelyik tagjára, akkor ezt is a szakoktatás ügye sanyli meg. Végre meg kellene acélosodni bennünk annak a tudatnak, hogy ha szakképzés ügyében ülünk össze, akkor a tárgyalás helyén nem vagyunk munkások,

sem munkaadók, hanem szakemberek, akiknek egyedüli céljuk a szakoktatás ügyét előmozdítani.

Hiszem, hogy az illetékes körök: a szakszervezet és a Főnökegyesület vezetőségei is ezt a meggyőződést vallják s ennél fogva teljes tisztelettel és komolysággal ajánlom figyelmükbe, hogy a szakoktatás ügyét akár milyen formában bár, de vegyék fontolóra s tűzzék napirendre.

Munkás- és munkaadóegyesületeinknek kitűzött céljaik és feladataik között egyformán ott találjuk a szak-képzettség fejlesztését. Ám teljesítsék hivatásukat, akár egymástól függetlenül rakják le a szakoktatás alapjait, akár közös erővel; mindenképpen csak használni fognak szakmánknak.

De ha sem az egyik, sem a másik formában, tehát munkás- és munkaadói részről önállóan, avagy paritásos alapon: közös testületi szervezetben, nem kívánunk az ügygel foglalkozni, akkor mégis csak meg kell teremtenünk azt az új egyesületet, amely azután mindkét fél részvételével ugyan, de tisztán szakemberek tömörülése és működési terepnuma lesz. Ennek az új egyesületnek anyagi alapjai — sajnos — aligha lehetnének majd olyan erősek, mintha azokat három hónappal ezelőtt raktak volna le. A mai pénzsűke sok egyént és céget fog az alapítás költségeihez való hozzájárulástól visszatartani, ami az év elején nem történt volna meg nagyobb mérvben.

Mindennek dacára most már komolyan kell az ügygel foglalkozni, mert egy-kettőre tul leszünk a nyári hónapokon és szakmánknak, munkásainknak és munkaadóinknak egyaránt életbevágó érdekük, hogy ősszel szaktanfolyamaink legyenek. Ha most teszünk valamit a szakoktatás érdekében a nyári hónapok alatt, még mindig lesz időnk a szervezés munkáját elvégezni.

Hogy már most történjék valami komoly kezdeményező lépés, emellett szól még az a körülmény is, hogy a fővárosi tanoneiskolában ősszel mindenesetre meg akarják kezdeni a szakirányú oktatást. A fővárosnak szakelődői — egy gépmestert kivéve — nincsenek. Ugy gondolom, hogy legfőbb ideje volna most a szakmai érdekköröknek is bekapcsolódnia tanoneoktatásunkba is és annak reformját kieroszakolni és a szakelődők megválogatásába beleszólni.

A fentiekben a szakoktatás céltudatos kultiválhatásának háromféle megoldását látom ugyan lehetőnek, vég-eredményben azonban csakis egy új egyesület létrehozásában látom a kérdést megoldhatónak. Egyedül ilyen szervezetben volna módunk gondoskodni a gazdasági életből folyólag megnyilvánuló érdekek teljes kiküszöböléséről. Meggyőződésem, hogy a szakoktatás intézését csakis mindenfajta gazdasági érdekből származó ellen-tételtől mentes légkörben lehet iparunk üdvére elvégezni.

WANKO VILMOS

A COSTER-LEGENDA

Az első betűszedő nyomdász személyét legendakörök övezik. Azt az uttörőt, aki elsőnek kísérletezett sikerrel a különálló betűkből szedett szöveg nyomtatásával, három nemzet is a maga fiának vallja. Ma már elfogadjuk ugyan azt a tényt, hogy ezek a sikerült kísérletek Gutenberg személyéhez fűződnek, de mindemellett érdekesek vetélytársai is, akiket nemzetük büszkesége sok évtized után szembeállít vele, hangsúlyozva azt, hogy az ő nyomdászuk már előbb kezdte el keresni az új utat, sőt már rá is talált, amikor a mainzi mester még csak tűnődött az induláson.

Maga Németország is sokáig vitázott Johann Mentelin (Strassburg), Peter Schöffer, Johann Fust vagy Faust (Mainz), Albert Pfister (Bamberg) és Johann Gutenberg időrendi sorrendje felett, ám erősebb vetélytársak akadtak más országokban. Az olasz nemzet a firenzei Bernardo Cennini ötvösmesternek tulajdonítja az egyes betűk készítését és az összeállított szöveg nyomását, de igazán szívós trónkövetelőt csak Hollandia léptetett fel.

Eltekintve Ludwig van Vaelbeke (Antwerpen) és Jean Briton (Brügge) személyétől, kik közül az első állítólag tizenégy évtizeddel előzte meg Gutenberg mestert, mert már 1300-ban dolgozott különálló betűkkel, itt van a makacs és rosszindulatú Coster-legenda, amely nemcsak elvitatja Gutenberg találmányát, hanem tolvajként állítja be őt.

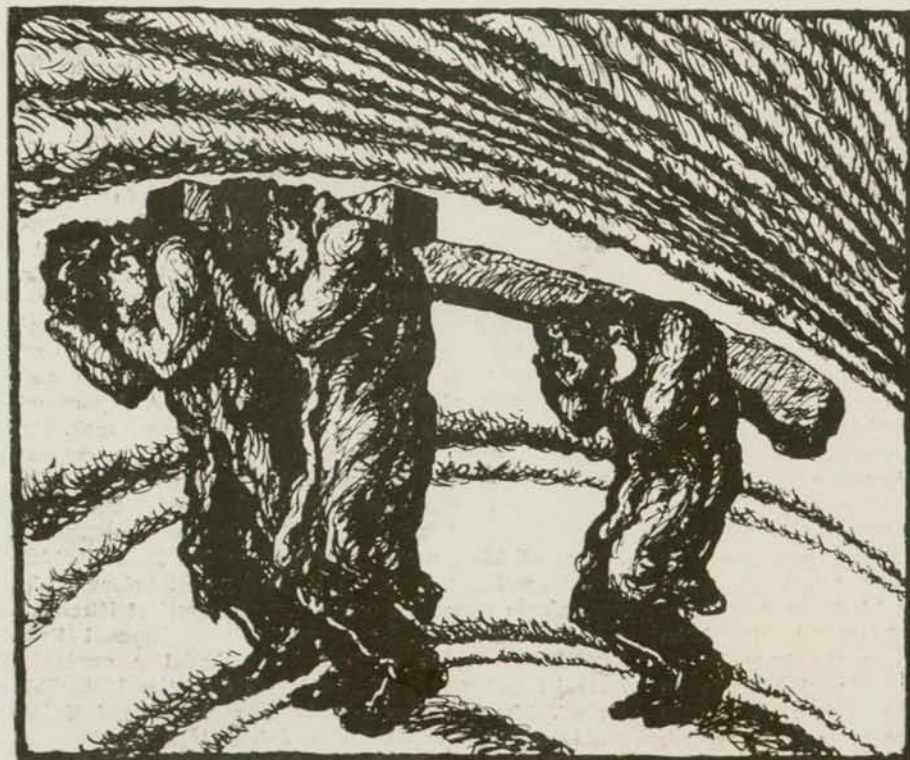
Hadrian de Jonghe (Junius, megh. 1575 jun. 16-án) beszéli el „Batóvia” című 1566 és 70 között írt és 1588-ban nyomtatásban megjelent művében: hogy munkája megírása előtt körülbelül 128 évvel élt Haarlemben egy Coster-nek nevezett Laurenz Janszoon nevű ember, aki egyszer sétája közben, időtöltésként fakéregből farigcsált ki betűket. Ezekből szavakat állított össze unokáinak és az így nyert szöveget lenyomtatta. Mikor felismerte ötletének gyakorlati használhatóságát, társult vejevel, Thomas Péterrel és valami sűrű tinta segítségével egész

oldalnyi szövegeket és rajzokat kezdett nyomtatni. Munkáját siker koronázta és e sikerén felbuzdulva, később ólom-, majd cinkbetűkkel is eredményesen kísérletezett. Mikor műhelyében már segédekre volt szükség a felzaporodott munka elvégzésére, ezek egyike, egy „Johannes” nevű német felhasználta karácsony éjjelét, amikor a műhelyben senkisémet volt, hogy onnan betűket és szerszámokat összeszedve, gazdájától megszököjék. Először Amsterdamba, majd Kölnbe, végül Mainzba ment, itt műhelyt nyitott és 1442-ben elhagyta sajtóját Alexander Gallus Doctrinaleja, melynek betűi félreismertetlenül Coster haarlemi betűivel mutatnak fel azonoságot.

A Coster-legenda mellett számos hollandi író történetét, sok vonta kétségbe, de legérzékenyebben a haarlemi van der Linde, a jóhirű bibliografus támadta meg 1870-ben megjelent művében, melyben hosszas okmánykutatásainak Gutenberg javára szóló eredményeit teszi közzé. Linde, miután Gutenberg strassburgi és mainzi munkásságát okmányok alapján bebizonyítottak tartja, kimutatja azt is, hogy az első Haarlemben nyomtatott könyv, melynek megjelenési éve hiteles, Jacob Bellaert van Zierzee munkája és 1485-ben került forgalomba. Ugyanekkor azonban már egy másik, Jan Adrienzoorn nevű nyomdász is dolgozott Haarlemben.

Miután pedig bebizonyított tény, hogy Aalsban Dierick Martens, Löwenben Johann Veldener, Utrechtben Nicolaus Kettelaer és Gerhardt de Leempt már 1473-ban dolgoztak, kétségtelen az is, hogy Haarlem nem volt az első városa Hollandiának, még kevésbé Európának, melynek falai között az első nyomda létesült.

A Coster-legenda megteremtőinek különben van Zuren és Coornher haarlemi nyomdászokat tartják, akik 1561-ben nyitották meg nyomdájukat és elsőként terjesztették világra Haarlem igényét a könnyvnyomtatás felfedezőjének és lakhelyének járó babérokra. (JMM)

PÉRELY HERCZ IMRE ILLUSZTRÁCIÓJA GORKIJ: „GYERMEKÉVEIM”-HEZ

Mindennek elmondásához az adja meg az időszzerűséget, mert erős áramlat van kialakulóban, amely a Coster-legendát életre akarja keltetni. Az ismert német Gutenberg-kutató, Börckl tanár ugyanis a „Mainzer Anzeiger”-nek 1920. évi augusztusában megjelent egyik számában azt írja, hogy Zedler tanár kutatásai alapján tanulmányt írt, amely legközelebb elhagyja a sajtót és amellyel bizonyítani kívánja, hogy „Coster tényleg a mozgatható öntött betűk feltalálója”. Gutenberg ezzel szemben a kézi öntökészülék feltalálója, „mialatt utóbbinak érdemei nem hogy elhomályosodhatnak, sőt ellenkezőleg: éppen ezáltal fényesebb megvilágításba kerülnek”.

Hogy ez a mű mikor jelenik meg, egyelőre még bizonytalan, annál is inkább, mert magának a szerzőnek — annak dacára, hogy ki nyomtatásához Hollandiából 20.000 márkát helyeztek ki-

látásba — aggodalmi támadtak, hogy a következményteljes publikációt nem-e volna helyesebb elismert szakemberek tudományosan alapos és elfogulatlan elbírálása alá bocsátani? Szükségessé teszik ezt tudományos szempontok, nem pedig a nemzeti elfogultság, — mondja maga Zedler tanár.

Forrásunk szerint az újabb vita sem lesz alkalmas Gutenberg érdemeit megtépnéni, illetőleg az igazságot befolyásolni, bárha a „Coster-legendát” életre segíti. „Ok különösebb aggodalomra semmiesetre sincs”, azonban bizonyára még egynemely figyelemreméltó szó fog elhangzani ez ügyben. G.

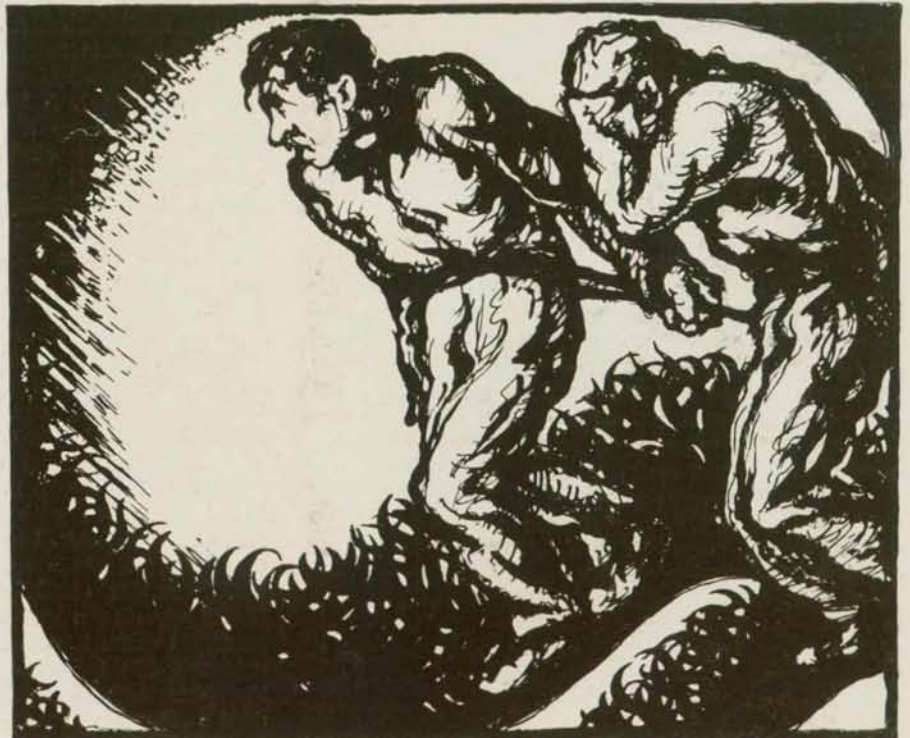
PÉRELY HERCZ IMRE

AMAGYAR GRAFIKA, mely az elismert nagy magyar grafikusművészet mellett szívesen szentel figyelmet az időnként felmerülő új tehetségeknek is, e számban bőséges szemelvényekben mutatja be Pérely Hercz Imre művészetét. Egy hangyaszorgalmu művész vázlatkönyvének kitépelt lapjai mellett ott vannak mély meggyőződéssel készült formatanulmányai s e fiatal művésznek ugyszólván legtöbb művészeti etappeja elvonul előttünk képekben. Az tetszik fel e rajzokon legelőbb, hogy a művész, akit sorsa a kis vidéki városból és a szűk ipari műhelyből a nagyvárosi művésziskolákba, majd a kiváló mesterek közelébe sodort, egy nyugtalan, folytonos küzdelemben edződő lélek vibrálásával figyelni a jelenségeket. Alig van rajza, mely az elmult évtized valamely művészeti irányára jellegzetes ne volna és amelyben vonzalom, megértés és elmélyülés ne jelentkezne. Az impresszionizmus gondolat-körében felnövekedett művész könnyedén és szinte odavetett egyszerűséggel írja le főformáiban az embert. Vázlatai a ceruza síklását a benyomásnak friss eleven-ségével párosítják és néhol olyan finomságokat árulnak el, amelyek a rézmetszetekre emlékeztetnek. Nem bátor és impetuozus vonalvezetés ez, hanem inkább a finom izlésen átszűrődött meglátás, amely dinamikai hatások helyett inkább a maga kellemes közlékenységével igyekszik hatni. Aretanulmányai-ban már több erő, sőt helyenként komoly és mély igazság is van. Festői látásának egész folthatásokra olvadó impresszionizmusát árulja el egyik aretanulmánya. Nemes komolyság van ebben a tanulmányban, amely egészen a karakter mélyén szánt és egyszerű, keresetlen, szinte akadémi-kusan komoly előadásával talán legerősebb oldaláról mutatja be a művészt. Az elmélyülő és gondos munkának ez a — bár kitéposott — módja talán az, amelyben Hercz Imre mostanáig a legjobbat tudja adni. A Keeske-méten eltöltött idő az önfegyelmzés, a logikai nyugalom időszakai lehetett számára s ebben olyan kiváló mester, mint Iványi-Grünwald, bizonyosan csak serkentőleg hathattak tevékenységére. Legújabb fejlődési iránya is közvetve ennek a mesternek hatása alatt

születhetett meg. Ezekben a rajzain teljesen a komponáló feladatok érdeklik és a festői meglátások helyett a plasztikai formák összehangolásában keresi a művészi megelégedés titkát. Tussal és temperával készült emelrajzain az embertest mozgásának, a tömegek néma színjátékának, a vonalban megmerevedett emberi erőnek hivatott ábrázolója. A Tömörkény- és Gorkij-illusztrációk legújabb keletű munkáin már túlhaladta az impresszionizmus finomkodó korszakát. Dacos akarattal keresi a zárt és tömör formák érvényesülését s minden aprólékos effektus helyett a konturok élete érdekli, a nagy mozdulatok ritmusa, az a koordináltság, amelybe a síkon belül a perspektivikus hatásoktól megfosztott csoportok egymással jutnak. Ebben a nembem kétségtelenül a keresztívők jellegzetes csoportja a legjobb. Archaikusan finom az elrendezés, a nyugalom és tudatos benne a vonalak misztériuma. Gorkij esőndes melancholiája érezhető egy másik ilyenmű studiumán, mely ha nem nélkülözi is egészen a plakátszerű effektusokat, a mozgásnak nagy eleven erejével hatalmat és erőt tud kifejezésre juttatni.

A művésznek a pályáját tehát akként lehetne jellemezni, hogy a formák feloldásából indult ki és azok összefogásához jutott el. A pillanat szép életének, az emberi arenak, az emberi csoportosulásoknak kábitó színjátékait igyekezett megrögzíteni s eljutott a nagy, tragikus vonalak felfedezéséig. Lírai rezzenések, halk,

PÉRELY HERCZ IMRE ILLUSZTRÁCIÓJA GORKIJ: „GYERMEKÉVEIM”-HEZ

örömteljes trillák, könnyű futamok helyett a szociális élet mély pátosza érdeklí most és ha a vonal végleg letisztult formáit, a természet legabsztraktabb kifejezését, a kolorizmusától egészen megfosztott vonalat még

nem találta is meg, biztató fejlődés van művészetében, örök nyugtalanságában, idegesen kereső lelkében, amely igazi tehetség fel-fellobbanó lángjait mutatta eddig nekünk.
DR. NÁDAI PÁL

FUCHS DÁVID GRAFIKAI SZAKÜZLET PÁLYÁZATÁRÓL

MEGLEPETÉSKÉNT hatott a Fuchs Dávid grafikai szaküzlet megbízásából kiírt pályázatunk elbírálására felkért bizottságra — amely Biró Miklós, Bozsik István, Fuchs Oszkár, Gondos Ignác, Goldstein József, Heimler Kálmán, Janovits Ferenc, Löwy Salamon, Székely Artur, Seidner Emil, Weisz Ferenc

és Wóznér Ignác urakból állt — az a tény, hogy 43 levélfej- és 12 számla-pályamű olvastatott össze, ami még a békeidőben is számszerűleg elismerésre érdemes eredmény volt. A meglepetésből származó öröm azonban csakhamar lelohadt, amikor megállapították, hogy a nagy szám dacára az eredmény ezuttal is csak annak megállapítására alkalmas, hogy bizony sülyedt a magyar nyomdászat nivója a háborus évek alatt. Ezt ma már senki sem kívánja kétségbevonni s ha ezuttal ismételt hang-súlyozzuk, tesszük azért, mert egy alkalmat sem kívánunk felhasználatlanul hagyni annak hangsúlyozására, hogy a nyomdai munkások szakképzettségének fejlesztése, szakszerű irányítása ma sokkalta fontosabb és sür-gősebb, mint hármikor máskor volt.

Megállapítható volt a pályamunkákból — a stílus, az egyforma színezés, stb.-ből —, hogy a nagyszámu pályamunkát csak kevesen küldték be, mert majdnem mind-egyik pályázónak több pályaműve van, amely kevés pályázó között — úgy érzi a pályabíró — szakmán kívül álló is akadt, — mindez pedig csak megerősíti azt,

hogy legalább a multban fennállóhoz hasonló irányító tanfolyamokra a szakmának mielőbb szüksége van, hogy a most tapasztalható sötétben való tapogatódzás megszüntetessék.

Dacára annak, hogy a pályafeltételek a számla-pályázatból a rajzot kizárták, a bizottság kénytelen volt a rajzokat is bírálat tárgyává tenni, mert a szedés-megoldások között abszolút becsü munkát nem talált. Tulzás nélkül megállapítható, hogy a pályamunkák közül a köznap i igényeket kielégítő munka sem akadt; amiért a bizottság a pályafeltételek azon rendelkezésétől, hogy esakis szedett pályamunkák vétetnek tekintetbe, kénytelen volt eltekinteni. A számlák szedői a táblázat helyes megoldására alig fektettek súlyt, holott ennek célszerű megoldása a rendelő szempontjából van olyan fontos, mint maga a fej. A táblázatokban ujszerűség sem volt található, úgy hogy a bíráló-bizottság kénytelen volt a díjak kiadásától eltekinteni, amennyiben csupán a „Simplex” jeligéjü munkát találta olyannak, amely a gyakorlati követelményeknek leginkább megfelel és amely gondos nyomdai munkának mondható, amiért is ennek ítélte oda a II. díjat. A munkát Wanko Vilmos szedte és Jankow József nyomta a Biró Miklós-nyomdában.

A beküldött 43 levélfej-pályamunka közül — amelyek nagy többsége rajz, illetőleg szedésben megoldható vázlat — nagyon sok a figyelemre érdemes, ujszerűsége törekvő megoldás, amelyek bizonyára ismert mester-szedőink munkái, annál szemtelünőbb az ujjabb nemzedék munkáinak silány volta. Szakmai szempontból sajnálatos az is, hogy a pályázók nagyrésze rajzzal kívánt hatást elérni és nem törekedett tipografiai anyaggal megoldani feladatát. Ugy látszik, a rajzolni tudók könnyebbnek találják a rajzolást, mint a jól megoldott és hatásos szedés előállítását. Nem is akadt a levélfejek között egy sem a szedetttek közül, amely díjazás szempontjából szóba kerülhetett volna, annál nehezebb volt a rajzoltak közül választani. Alapos mérlegelés után a bíráló-bizottság az I. díjat az „Antik gyöngyök I.”, a II. díjat a „Simplex 17”, a III. díjat „Uj csapáson F.” jeligéjü munkának ítélte, amelyeknek rajzolója-, illetőleg tervezőjeként Kun Mihály neve került elő a jelíges levelekből.

PÉRELY HERCZ IMRE MUNKÁIBÓL

A bíráló-bizottság véleménye alapján leszűrt részletes bírálatot a következőkben adjuk.

SZÁMLÁK:

MEDIAEVAL. Szedés. Ugyancsak átlag-megoldás rossz színezésben. Keretezés borsószínű, szöveg stb. viola, két kiemelt sor vörös. A középiűt alkalmazott emblém nagyon nehéz. A bélyeg helye indokolatlanul nagyon rossz helyre került, mert ha a bélyeg feltjét figyelembe kívánjuk venni, az alkalmazott helyen csak ront. Az első pillantásra kedvezőellenül hat, ha pedig részleteire szedjük, még szembetűnőbb a sok hiba.

PRÓBA. Szedés. Amilyen sikerült a megoldásnál a táblázat, annyira elhibázott a fej. A táblázatban jól van elhelyezve a szöveg, a bélyeg helye megfelel a szabályoknak, valamint a beosztás is jó. A fejben a sok hajlítot sor nyugtalan, ami a sok üres folt által még fokoztatik. Színezése zöld és fekete.

2. ÁBRA.

JELIGE: MIRJAM I

DUCKÓ. Szedés. Kítaposott nyomokon jár a szedője. Szöveg hangsúlyozása helytelen (a hajlítot „számla” szó nagyobb, mint a cég s a folt kedvéért az utca ugyanakkora betűből szedett, mint „Telefon” stb.), tagolt, nyugtalan. Színezés: viola, világos barna.

VERY WELL 3. Szedésvázlat. Hangsúly, szöveg elosztás, valamint a táblázat megoldása kifogás alá alig esik. Annak dacára, hogy a bélyeg szabályellenes helyre került, elhelyezése azonban helyesen elválaszt két szöveg-foltot, amellyel pedig tagadhatatlan a dekoratív hatása is. A bíráló-bizottság a zöld esiknek zászlószerű hatását kifogásolta.

CONTUR II. Szedés. Megoldása teljes egészében elhibázott és a két szín (sötét viola, világos viola) sines kiaknázza. A fej két szalagból áll, melynek bal sarka meg van törve a cég elhelyezhetése végett, mellette 8-szögű tónusalapon szöveg. Nagyon nyugtalanító folt. A szalag alatti hajlítot sornak nincs tartása. A táblázat megoldásában újszerűsége förekedett, amennyiben baloldalt marginális-szerűen helyezte el a bélyegét és egyéb szöveget, alapnyomatban nyomtatott nagy felkiáltó-jelekkel elválasztva, miáltal nem azt a hatást érte el, amit keresett.

PRINZ EUGEN. Szedés. Megoldása olyan, mint amilyenben a számlákat általában szedik a nyomdák legtöbbszörében. Ha átlagérték szempontjából bíráljuk, kivétlenül sem akad rajta. Színezés: vörös-kék.

SIMPLEX. Szedés. Egyszerű eszközökkel, egyszerű betűkkel megoldott, a gyakorlati követelményeknek mindenben megfelelő megoldás. A szöveg elhelyezésénél, valamint a táblázat megoldásánál ugyancsak erre förekedett a számla szedője, amely célját el is érte. Egyedül a bélyeg elhelyezése volna kifogásolható, mint ami az előírásnak nem felel meg, mert szabály szerint ez a táblázat bal felső részében úgy helyezendő el, hogy az első szóval átírassék. Jelen esetben azonban a szabályt a tagadhatatlanul jó folthatás kedvéért áldozta fel a szedő, ami a cél érdekében megboesátható. (Lásd a mellékleten.)

UJ CSAPÁSON E. Szedésvázlat. Szedésben könnyen megoldható, jól színezett — vörösbarna, arany, fekete —

jól hangsúlyozott, a gyakorlati követelmények szem előtt tartásával beosztott, sikerült megoldás.

UJ CSAPÁSON F. Szedésvázlat. Megoldás, szöveg-elhelyezés, táblázat tipografiai szempontból helyes. Összhatásában tetszetős, a bizottságban azonban az a felfogás erősödött meg, hogy könyvnyomdai megoldásban — aminek lehetősége nem vonatott kétségbe — veszt hatásától. Tervezője élelítésű tipografus és ügyeskezü rajzoló, aki a két színel frappáns hatást tudott elérni. Szedésmegoldások hiányában a bizottság a munkát díjazta. (Lásd 7. ábrát.)

UJ CSAPÁSON G. Szedésvázlat. Kevésbé hatásos, mint az e jelge alatt beküldött többi munka. Expresszionista felfogásban — a bíráló bizottság szerint a „Magyar Grafika” hatása alatt — tartott megoldás. Nem tagadható érdekessége. Színezése — világos barna és fekete — jó. (Lásd az 5. ábrát.)

UJ CSAPÁSON H. Rajz. Mindazt a jót el lehet róla mondani, mint az „F” alattiról. Bírálat szempontjából azonban ugyancsak azt, mint ami „F” alatt elmondott. (Lásd a 8. ábrát.)

KÖZNAPI MUNKA. Szedés. Gyakorlati szedésmunka, amelynél különös elismerést érdemel a szöveg és táblázat célszerű megoldása, amiben különösen hatásos a táblázat bal és jobb sarkában vörös nyomásban elhelyezett szöveg-folt. A három erősen ritkított sor kissé nyugtalanítólag hat. (Lásd 4. ábrát.)

LEVÉLFEJEK:

ALFA. Rajz. Ugyanolyan erős soron fekszik ugyanoly nagyságú betűből a cég neve, köralakban, erősfoltú monogram körül, minthogy azonban a teljesen széles sor ritkítja van, a hajlítot cégsor az összhatás rovására

PÉRELY HERCZ IMRE MUNKÁIBÓL

gyengének látszik. Az ettől jobbra-balra lévő lengő sorok (az azokat közrefogó ugyancsak lengő díszítésekkel) nyugtalanítólag hatnak. Színezés — ultramarín, fekete, barna — kedves. A rajz ügyes kézre vall.

ABC. Szedésvázlat. Markáns fősor alatt — természetesen gyengébb színben tartva — egyszerű fekete sor. Ennyi az egész. A két sor fölött és alatt dekoratív foltként hat egy-egy kisebb hajlított sor. Egyszerű munka.

ANTIK GYÖNGYÖK I. Rajz. A jelígenek megfelelően, tervező mesterien vezette tollát, amikor a régi mesterek modorának megfelelő rajzát készítette. A vörös-fekete megoldásban elkészített vázlat megkapóan érdekes hatásában, amelynek aprólékosságai lekötik a szemlélőt. A szöveg elhelyezése is kifogástalan. A kompozíció elegáns, a gyakorlati követelményeknek is mindenben megfelelő. (Lásd a mellékleten.)

ANTIK GYÖNGYÖK II. Rajz-vázlat. A háromszínű — vörös, arany, fekete — megoldásban, hatásosan kombinált levélfej nemes izlésre és közügyességre vall. A szöveg merész szétbontása szokatlan, de a hatás kedvéért megengedhető. (Lásd a 3. ábrát.)

ANTIKVA. Szedés-vázlat. Három jól elgondolt sor, amelyek gyakorlati megoldásban klasszikusan egyszerű, de jó munkát eredményeznek. Színezés: fekete, vörös.

BETÜVETES. Rajzvázlat. Pongyolasága mellett színezése is rossz (piros, fehér, zöld). Vérszegény kompozíció.

CONTUR I. Szedésvázlat. (?) Ha megoldásra kerülne, feltétlenül nem állana arányban a munka az elért hatással, ha pedig klisében kívánná a megoldást, semmisen igazolná az ily uton való kivétel jogosságát. Az egész megoldás széttagolt, a díszítés logikátlan. Egy helyen származott üres helyet bajuszspiccel tölt ki, egyazon — reneszánsz-stíliú s így a megoldásba sehogysem illő — monogram a levélfej téglányszerű formátumában négy-szer van elhelyezve.

CSONT. Rajz. A bal sarokban egymás alatt van a vezeték- és keresztnév, ettől oldalt ugyanilyen nagyságban az egész felületen végig „grafikai szaküzlet“, óriási iniciáléval, amely egy lebegő szalagot tart. A szöveg alatt narancssárgában díszítés van elhelyezve, a betűk világoszölddel árnyékoltak. Gyenge kompozíció, rosszul kihasznált színezés.

PÉRELY HERCZ IMRE
KÖNYVEIBŐL

Budapest, VII. Aradi-utca 22. Telefon 21-91

Alapítólé 1923

Fuchs Dávid

Grafikai szaküzlet

Budapest, 19

JELIGE:
„ANTIK GYÖNGYÖK II“
3. ÁBRA

1921. Szedés. A bekerített papír felső szélességében két hajlított sor, melyek alatt középen a házszám 3 pont közé van helyezve, mely pontok zavarólag hatnak. A hajlított sorok által a bal és jobb sarokban előállott ürt a szedő felfelé lendülő sorral töltötte ki, ami a különben szolid soroknak expresszionista benyomást kölcsönöz.

EX-PRES-SI-O-NIS-TA. Hat rajz, melyek szedésben, vagy kombinálva oldhatók meg. A legszélsőbb expresszionista felfogásban készült munkák, telve ötlettel, bár bizarr voltak miatt ez irányzat kedvelőinek száma esekély. Kedves, diszkrét és előkelő hatása az „NIS“ jelígejű munka. A 11. ábra az „O“ jelígejű munkát mutatja be, színezése világos viola, világos zöld és fekete, a 6. ábra „Pres“ jelígejű munka, színezése világos barna, világos zöld, fekete, az 1. ábra „Ta“ jelígejű munka, színezése pedig vörös-fekete. Tervezőjük ügyes rajzoló, aki figyelemmel kíséri a külföldi művészek ily irányu munkáit.

HAMSUN. Rajz. Dekoratív rajzu háttéren fekszik a cég neve, amelynek betűin keskeny, lengő szalag van keresztül húzva. Ez a rész agyon van díszítve s így a három vastag vonal közé fogott alsó két sortól teljesen elütő, tulságosan nehéz és zavaros.

HERKULES. Rajz. A megoldásnak legnagyobb hibája a szöveg rossz tagoltsága és az élvezhetetlen színezés. A megoldás közepén lévő emblém ketté szakítja teljesen az összetartozó szavakat, a zöld és vörös szint pedig elviselhetelenné teszük a különböző fehér foltok, amelyek a nagyon aprólékosan telerajzolt lécszerű fejben előállnak. Tervezője tud rajzolni, a gyakorlati grafika követelményeit azonban még nem ismeri.

MIRJAM I., II. Szedés rajzzal kombinálva. I. Tervezője a megoldást bizonyára úgy gondolta, hogy a lengő szalag kliséről nyomassék, a fekete silhouette pedig a szöveggel. A szalag borsózöld tónussal bír, szélei aranyban. Érdekes, jól elgondolt munka, minden különösebb jó tulajdonság nélkül (lásd a 2. ábrát). — II. Ugyanaz a megoldás, mint a I., más színezéssel és a fekete silhouette helyett a szalag fölött két festékbüdön, amelyből sárgásbarna és kék festék ömlik. A szalag tónusa ugyanaz

A KÖNYVKÖTŐIPAR MULTJÁBÓL

TIZENEGYEDIK KÖZLEMÉNY

EMETORSZAG — amely a reneszánsz-kor könyvdiszító stílusát oly nehezen tudta meggyőződéssel és igaz bensőséggel magáévá tenni és amint azt a Krause-stílus is bizonyítja, még a teljes felszívódás után sem tudta magát függetleníteni a gótikus-kor formahagyományaitól — a XVII.

század elején néhány rendkívül figyelemreméltó mesterművel lepte meg a világot. A Henrik Ottó áldozatkészségéből létesült heidelbergi könyvkötészet, melynek készítményei, kevés kivétellel, 1686 óta a kasseli országos könyvtárban vannak, széleskörű klientúrája révén egyre jobban megerősödött s okulva a mult tapasztalatain, lankadatlan éberséggel figyelte a Párisból szárnyra kelő stílusáramlatokat. S most már nem elégedett meg az objektív tudomásulvétellel, hanem igyekezett azok szellemét megérteni és magáévá tenni. Különös melegséggel karolta fel a „pointillé“-stílust, amelyet néha egész franciás könnyedséggel alkalmazott készítményein és sűrűn szerepeltette a legyező-motívumot, továbbá az Északnémetországban és Hollandiában kedvelt naturalisztikus ízű virágoskor-kompozíciókat, melyekről újabb kutatók kimutatták, hogy heidelbergi könyvkötők munkái ugyan, de Berlinben készültek és itt szedték fel az északnémet s a holland elemeket. Bármilyen stílusuk voltak is azonban az egyes kötések, alig hiányzik egyikről is a pfälzi választófejedelemségnek a térdszalagrend köriratos szalagjával övezett címere. Visszhangra lett a Padeloup-stílus is, ám kevés szerenésével, mert a heidelbergi könyvkötők nemesak a kézi és a présaranyozású Padeloup-kötéseket utánozták, hanem — érthetetlen okokból — olyan diszítőszerzőket is használtak, melyekkel a rokoko-stílus szeszélyes formáit beleerőszakolták a könyvkötészeti ornamentikába. A kompozíció felépítésében semmi újszerű ninesen, a fedél közepén a heraldikus medaillon dominál s a gazdag, csipkegallér-

szerű keretezés, mely az oldalak közepéből, vagy a sarkokból ágazik szét, nem az eddig szokásos, parallel övszerűségű idom, mint a Derome-kötéseken, hanem hullámos körvonalu forma csoport. A legszebb ilyenfajta kötések III. Agost szász fejedelem és Büнау gróf könyvtára részére készültek és hasonló modor jellemzi az időbeli Habsburg-kötéseket is.

Ugyancsak ezidőben terjednek el Németországban és Hollandiában a pergamentkötésű könyvek, kétféle ismeretebb típus alakjában. A díszesebbeken a kézi aranyozást használták díszítő technikául (körvonalas formákat préselő kézi bélyegzők segítségével) és a nyomatok felületét, aranyozás után, piros vagy zöld lakkfestékkel színezték ki; az egyszerűbb típus nem kapott semmiféle ornamentális díszítést, borítóanyaga a sima és fényezett disznópergament vagy disznóbőr volt, s a könyv címét a bordátlan hátra, kalligrafikus kézírással, közönséges gallus-tentával írták fel. Nem voltak ritkák a félpergamentkötések sem, melyekhez a fadúccokkal nyomott tarka mintájú papirost, de leggyakrabban a keményítőfestékes, vagy márványozott házi készítményt szerették felhasználni. A XVI. században ismét felbukkant ötvöskötések a XVII. és XVIII. századokban tovább virágoznak. Ezek — az Eisenhoit-féle warburgi ezüstfedelű könyvek mintájára — vagy úgy készülnek, hogy a gazdagon dekorált fémtábla a középkorias deszkafedeleket egészen befedi, vagy pedig — mint azt Hans Kellner nürnbergi veretes könyvein látjuk — egészen gótikus felfogásban, áttörtművi szegélyek és az obligát öt veret alkalmazásával. A középkori német izlés újjáéledését ennek a divatnak egy másik változatán állapíthatjuk meg, a bársony-, bőrvagy selyemkötésű veretes könyveken, melyeken a veretek, a kor stílusához híven, szeszélyesen alakított barokk és rokokóformákból vannak kiképezve. A fémveretes bársonykötések lassankint az ima- s a zsoltároskönyveknek állandó köntöseivé lesznek, nemkülönben a selyemmel bevont könyvtáblák is, melyek Délnémetországban, Bajorországban, főleg azonban Tirolban, utóbbi helyen figyelemreméltó ezüstveretekkel díszítve, mely gyökereket vernek a közízlésben. Elvértve fel-feltűnnek az angolos jellegű szövetszőtések is, a német és holland műhelyek készítményei közül pedig a selyem- és gyöngyhímzésű, vagy gobelinszővésű anyagokba kötött, kemény és lágy fedelű imakönyvek.

Anglia a XVII. és a XVIII. században szintén a kontinens könyvkötőművészetéből meríti könyvdiszító motívumait s jóllehet e tekintetben több egyéni jelleget mutat fel, mint Németország, önálló könyvornamentikai stílust e két évszázadon át kifejleszteni nem képes. A szövetszőtésekbe és hímzésekbe kötött könyvek s az Erzsébet-korabeli orientalizáló könyvtípus folyton újraszülető változatai töltik ki egész XVII. századbeli termelését. I. Károly alatt (1625—1649) és a forradalmi mozgalmak között tökéletes a pangás, csak II. Károly idejében (1660—1685) élénkül meg egy pillanatra a könyvkötőművészeti tevékenység. Károly kulturált izlésű uralkodó, jóérzékű bibliofil volt, akinek meg volt az érzéke a műipari áramlatok iránt s aki a könyvkötőipar meleg felkarolásával elérte azt, hogy az ő idejében lett uralkodóvá Angliában a „le Gascon“-stílus s hogy belőle két iokális természetű stílusváltozat fejlődött ki, a „cottage roof“ és az „all over“. Mindkettő Samuel Mearne-t, Károly udvari könyvkötőjét vallja alkotójának és mesterének. A „cottage roof“ elnevezését a könyvfedelek keretrajzáinak házereszre emlékeztető rajzától nyerte. Ez volt a diszitmény váza (mint Grollier és Gascon kötésein a geometrikus szalagszerkezet) s a kereten belül képződő közök szalagmen-

„ALL OVER“
KOMPOZÍCIÓ ÉS
BÉLYEGZŐI

tekbe foglalt, vagy szabadon elrendezett virágos galyakkal voltak kitöltve. Az „all over“-stílus Gascon-modorából keletkezett, olyképpen, hogy a Gascon-féle „fers pointillés“-k nem egy szalagszerkezet, hanem végükön esigákká perdült körszeletek különféle idomu közeibe

illeszkednek bele. Ezt a modort Mearne főleg kisméretű, fekete vagy vörös maroquin-kötéseiben alkalmazta. A II. Károly-korabeli könyvdiszító-stílus apróbb sajátosságai közé számíthatók a finom köröskék és halpikkelyszerű motívumok, melyek a sarkok kiképzésénél a „fers á l'eventail“ és a filigránszerű esigavonalas formák társaságában szerepelnek. Hatásuk szemre egész tetszetős, alakíthatóságuk meglehetősen változatos, de behatóbb alaktani elemzésük némi gondolatszegénységet és rajzi kezdetlegességet árul el.

A XVIII. század angol könyvkötőiparának külön termelési csoportját alkotják a skót kötések, melyeknek legfeltűnőbb sajátossága a kékszinű bőrborítás s a naturalisztikus felfogású díszítő-elemeknek a zavarosságig zsúfolt egymásra halmozása. 1730-ban már kiveszőfélben vannak és 1750 körül teljesen eltűnnek a művészi ipar köréből.

A skót kötéseken uralkodó naturalisztikus díszítő-stílus jegyében indul el a XVIII. század angol könyvkötő művészete. Jellemző példái a vörös maroquin-nel borított Harley-kötések, melyek 1720 táján, Eliot és Chapmann könyvkötőműhelyében, Robert Harley oxfordi gróf számára készültek. A „Harleian-style“ karaktere a kicsiny középmező, a széles keretszegély s a díszítőformák naturalisztikusan felfogott stilizáltsága. Ezenkívül más, muló jellegű stílustörekvések is fel-felhullámzanak, de nem is annyira a kompozíció szerkezetének átépítésére, mint inkább az egyes díszítőelemek alaki újszerűségének divatossá tételére töreksenek. Ilyen divat volt pl. a gránát-

alma-motívumos bélyegző, mellyel kereteket, bordűröket és a középmező esürlőalakját építgetik össze és hasonló jelenség a „fers á la dentelle“ időszaki megjelenése is, mely a legyezőmotívum kíséretében sokszor és sokféle változatban fordul ugyan elő, de új kompozíciót vagy formai tartalmat egyik sem visz bele a könyvornamentikába. Kedvelt borítóanyagok a szattyánbőr, a bagaria és a barna borjubőr, népszerű előzékpapírok a németalföldi merített és márványozott kézi gyártmányok. Az az általános hanyatlás, mely a XVIII. századdal kezdődik, Angliát sem kíméli meg s külső tünetei azonosak azokkal, melyeket Franciaország és Németország könyvkötőiparában megállapítottunk: az eredetiség hiánya, a régi stílusokhoz való ismételt, de sikertelen visszatérés és egy új stílus megteremtésének sziszifuszi munkája. Az általános szürkeségből alig emelkedik elő egy-két értékesebb könyvkötőmester neve, ami annál szomorubb, mert úgy látszik, hogy a bibliofilek invenciókészlete is teljesen kiapadt; az ismertebbek közül egyik sem törekszik egyéni izlésének érvényesítésére, valamennyien gondtalanul bizzák rá könyveiket a köznapi ízlésű és kimerült fantáziájú mesterekre, akiknek sorából Thomas Hollis, Thomas Brand, Roger Payne és még néhányan, elenyésző kivételekként magaslanak ki. Hollis és Brand közül Hollis a jelentékenyebbik. Pedig ő nem is a szó technológiai értelmében vett könyvkötőstílust kultiválta, hanem emblémákat és medaillonokat vésetett egy Pingo nevű ötvösmesterrel és azokat applikálta fel bőrkötésű könyveinek felső fedeleire. A medaillonok antik motívumokat, Mercur szárnyas vesszőjét, Aesculap kígyós pál-cáját, egy rövid gladiátorkardot s más hasonlókat ábrázoltak, ugyanugy, mint Brand kötéseinek medaillonjai.

A század végefelé ismét a francia befolyás jut tulsulyra s a francia királystílusok hatása alatt valamivel elevenebbé válik a könyvek ornamentikája. Jelentéke-nyen fokozzák ezt a hatást a forradalom alatt Angliában letelepedő emigránsok, akik az új hazában könyvkötő-minőségben terjesztik azt a könyvkulturát, melyet odahaza mint amatőrök és mecenások oly bőkezűen támogattak. Így kerülnek bele az angol könyvkötőipar történetébe olyan nevek, mint Du Lant, Vicomte Brecey, Chaumont és Clermont gróf és sokan mások.

A királyakkal együtt trónvesztett francia stílusok azonban nem tudtak a brit félsziget józan légköréhez akklimatizálódni s miután néhány évre sikerült színe-

sebbé tenniük az angol könyvkötőművészet formaéletét, stílusalkotó egyéniségek hiányában, elenyésznek, feloldódnak. Annál esodálatosabb, hogy ilyen zavaros miliőben szóhoz jut egy igen érdekes könyvkötőmester, Roger Payne, aki kortársainak ítélete szerint a század legkiválóbb műparosa volt. A kortársak ítéletét a későbbi évtizedek devalválták ugyan, de egyben megerősítették azt a tényt, hogy Payne, mint könyvkötő és mint ember, a kivételes egyéniségek közé tartozott. 1739-ben született és 1765-től 1797-ig, haláláig, Londonban élt és dolgozott. Mesterségét Pote, etoni könyvkereskedő műhelyében sajátította el, később Thomas Osborn-nál dolgozott, majd 1766-tól 70-ig névrokonánál, Thomas Payne-nél, a híres londoni könyvárusnál nyert állandó alkalmazást. Nem tartozott a szapora munkások s a termékeny művészek közé. A könyveket csak krúdákban fogadta el bekötésre és a kötésnek, a kidolgozásnak minden képzelhető műveletét, kezdve a sulykoláson a kézi aranyozásig, ő maga, sajátkezűleg végezte. Könyveit durva barkázatu vörös vagy olajzöld maroquinbe, vagy orosz bagariákba kötötte és ezeket maga pácolta és festette, ami sokszor kívárhatalatlan időkig tartott. A kézi aranyozáshoz használt bélyegzőket és egyéb szerszámokat, ugyszintén a betűket is maga véste és a kötések díszítését is maga tervezte. Utóbbi minőségében a klasszikus stílusok híveként mutatkozik be, melyeket ügyesen, gyakran eredeti felfogással transzponál korának ornamentális formadialektikájára. A reneszánsz mesterek rajongásával szerette mesterségét és ornamentikáját, mely naturalisztikus levél- és virágformák ötletes csoportosításából állott, nagy dekoratív érzékről és kivételes ornamentikai kulturáltságról ad bizonyítást. A levél- és virágformákat keleties modorban, a keretek belső sarkaiba komponálta és háttérüket Maioli-szerű pontokkal töltötte ki. Antikizáló kedve felkeltette és élesztette érdeklődését a római gemmak

és kameák művészetére iránt is, melyekről több sikerült kópiát készített és öntőformákat klisékül használta könyveinek medaillonjai számára. Sok pártfogója volt, így a bőkezű Lord Spencer is, aki egy alkalommal 80 font sterlinget fizetett neki egy kameás kötéséért, de beteges különösége, melyet iszákossága a züllöttségig fokozott le, végül oly nyomorba döntötte, hogy mindenkivel elhagyatva pusztult el London egyik külvárosában. Hiteles készítményei között, melyekért ma is versengenek a kényes ízlésű gyűjtők, igen nehéz a tájékozódás, mert igen sok neki tulajdonított könyvről kiderült, hogy azokat Richard Wier skót könyvkötő készítette, akivel Payne hosszabb ideig együtt dolgozott s aki szolgálilag utánozta mesterét.

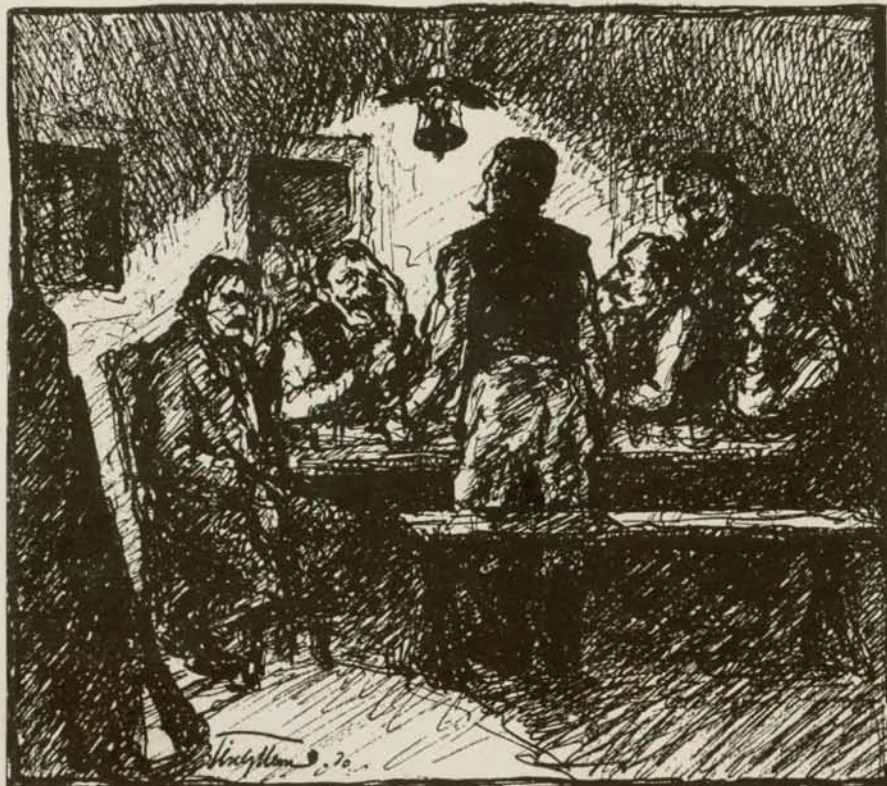
A XVIII. században érik el az angol szövét- és selyemkötések az anyagszerűtlenség tetőfokát. Az, amit e téren e kifécamodott ízlésű bibliofilek a XVII. század folyamán elkövettek, ha nem is volt szép, de legalább a korszerű kuriózum érdekességével bírt. A XVIII. század szövét-, bársony-, aranyhímzésű és körülzsinórozott selyemkötései ellenben még a kortörténeti érdekesség enyhítő körülményének latbavetése mellett sem tekinthetők egyebeknek, mint a művészi és ízlésbeli felbomlás iskola-példáinak. Szinte hihetetlen, hogy még II. Károly részére is készültek ilyen párnakötések, pedig ő róla okunk van feltételezni, hogy műipari kulturája az átlagos nívót tul-szárnyalta.

Ugy látszik azonban, Angliának szüksége volt erre a lehangyatlásra, hogy a XIX. században, önjerejéből fel-támadva, olyan szárnyalásba kezdjen, mely a 90-es évek táján már vezetőhelyet biztosít számára. Hogy ez a szárnyalás egyáltalán lehetővé válhatott, abban oroszlanrésze van Payne hagyatékának, mely a XIX. század első felében az angol könyvkötőipar egyetlen értékesíthető tradíciója volt. Payne nyomait, a már említett skót Wier-en kívül, Charles Hering, Charles Lewis, a német származású Kalthoerber és John Whitaker követték, legeredményesebben az utóbbi, aki tulnőve a szolgai epigonok szellemi méretein, egy érdekes stílusváltozatot teremt meg, mely nevét a kézi aranyozású díszítményei közé komponált, színes páccokkal megfestett etruszk vázaalakoktól kapta. Vele a fejlődés iránya a XIX. század közepétől kezdve ismét antikizáló jelleget ölt és ez az antikizálás azután megérleli a neoklasszicizmust, siettetli a mult tradícióinak komoly átértékelését és az új értékek erejével biztosítja a kézműipari könyvkötőművészet hajdan oly fényes pozíciójának és régi jogainak visszaszerzését.

JASCHIK ÁLMOS

*

Cikkirő eme rendkívüli érdekes és a magyar szakirodalomban hégazpólló jelentőségű cikksorozatának befejező hízenkettedik közleményét lapunk jövő számában közöljük.

PÉRELY HERCZ IMRE ILLUSZTRÁCIÓJA

TÖMÖRKÉNY: „KABARÉ A CSÁRDÁBAN” CIMŰ ELBESZÉLÉSÉHEZ

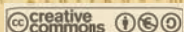
GÁBOR GYÖZSEF

VAS ÉS SZERSZÁMÁRU//
NAGYKERESKEDŐ BUDAPEST
VII•DOB•U•71 ERZSÉBET/KÖRÚT•SAROK TEL• JÓZSEF:122//38

MELLÉKLET A MAGYAR GRAFIKA 1921 ÁPRILISI SZÁMÁHOZ

Rajzolta Tábor János grafikus-művész Kliséket készítette a Sokszorosítóipar

A digitális változata MEK Egyesület (<http://mek.oszk.hu/egyesulet/>) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

CHEMIGRAFLAI MŰINTÉZET KLISÉ-GYÁR

SOKSZOROSÍTÓIPÁR RT.

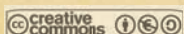
BUDAPEST · VIII · TISZA · KÁLMÁN · TÉR · 6 · SZ. ·
 TELEFON: JÓZSEF · 2 // 85 · SZÁM · 3

KLISÉK MINDENMŰ NYOMTATVÁNYOK ILLUSTRÁLÁSÁHOZ
 MŰVÉSZI KIVITELBEN.

MELLÉKLET A MAGYAR GRAFIKA 1921 ÁPRILISI SZÁMÁHOZ

Rajzolta Tábor János grafikus-művész

Kliséket készítette a Sokszorosítóipár Rt.

A digitális változata MEK Egyesület (<http://mek.oszk.hu/legyesulet/>) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

„LABOR OMNIA VINCIT!“

Ezzel a jelmonddal indították el ezt a lapot azok, akik szívükön viselik a magyar nyomdaipar fejlődését. Nagyor sok szép eredményt értek már el, de sajnos, egyik legfontosabbal és leghasznosabbal, egy szaktanfolyammal, vagy ehhez hasonlót — az illetékes körök szűkkeblőségeért, meg a régi rossz szokás szerinti nyomdász-széthuzásért — még nem bírtak létrehozni.

A szaktanfolyam fontosságát nem akarom itt fejtegetni, hisz mindenki tisztában van azzal, hogy mit jelentene egy ilyen szaktanfolyam felállítása s mily hasznos volna mind a két fél részére.

Soraím keretében csupán rá akarok mutatni egy megoldásra, melyet az illetékes körök figyelmébe ajánlok.

Tekintettel, hogy a szaktanfolyamnak a felállításához pénz, pénz és harmadszor is pénz kell, — amivel a mai viszonyok között nem rendelkezünk — hát csak egyetlen megoldás lehet, vagyis olyan megoldás, ami pénz nélkül

megy, még pedig: az illetékes szaktársak kérjék fel a Segélyzőegyesületet, hogy hetenkint egyszeri használatra egy termet engedjen át, ahol szakmájukat szerető szaktársak egy kis vita-estét rendezhetnének.

Ezen vita-estéket úgy képzelem el, hogy a szaktársak, akik egész héten mindenféle és fajta munkán dolgoznak, egy pár általuk készített munkát, akár kefelevonásban, akár kész állapotban hoznának ezen vita-estékre és ott az egyes munkák fölött eszméserét indítanának meg és esetleg egyik-másik nevesebb mesterszedő szaktársunk bírálatát is meghallhatnák.

Igy látva hetenként a piacra kikerülő munkát, szaktársaink izlése fejlődne és tudása gyarapodna, ami nem a legelvetendőbb: minden tőkebefektetés nélkül.

Ezeket a vita-estélyeket látogató szaktársak később hatalmas erősségei lesznek a majd megalakítandó szaktanfolyamnak.

WEINTRAUB JENŐ

A MODERN BETŰK ÉS AZOK KIFEJEZÉSMÓDJA

Amióta a Magyar Grafika megjelenik, a magyar nyomdásztársadalomban sok szó esik görbítésről, hajlított sorokról s egyebekről. Az utóbbi időben a vélemények eltérése folytán a szóviták — mert a lapok hasábjain az ellenvélemény még nem hallatta meggyőző érveit — szenvedelmessé válnak, amire pedig igazán nincs ok, mert idősebb nyomdászok tudják, hogy a szakmában minden irányváltozás a vita magas hullámain verte fel, míg aztán idők folyama alatt mégis csak lesűrődött valami, ami a gyakorlati életben hasznos és célszerű. Ugy hiszem, a Magyar Grafika sem tartja az egyedül üdvözítő szedésnézőnek az „expresszionizmust“, hanem foglalkozik ezzel, mert ezt az idők folyása szükségessé teszi. Strucepolitikával nem lehet egy új irány felbukknását meg nem lőrténné tenni. Nincs szándékomban az új irányról különben véleményt mondani, sem mellette vagy ellene állást foglalni, csupán igazolni akarom azt, hogy akik azt állítják, miszerint a Magyar Grafika az új irány életrehívója, tévednek.

Az alábbiakban ismertetem, egyik német laptársunk közleménye alapján, Hermann Zehnpfund, ismert német szakírónak a berlini Typographische Gesellschaftban fenti címen a közelmúltban tartott előadását, amely bevilágít német kollégáinknak az expresszionista szedésnézőről táplált véleményükbe, bár az előadó csak röviden foglalkozott azzal.

A nyomdaipar még mindig az anyagihiány hatása alatt áll. A betűöntődék kevésbé érzik ezt, mert ezek most abból élnek, amit háboru előtt teremtettek. A hatalmas költségek, amelyek egy-egy betűcsalád megteremtésével járnak, — körülbelül 100,000 márkába kerül ez — szintén hátráltatják az új betűfajok megjelenését. Éppen ezért különösen hangsúlyozandó feladata a nyomdásznak, a meglévő anyagba elmélyedni és ezt lehetőleg tökéletesen kihasználni.

A betűfajok beosztásukban hatók (monumentális), díszítő jellegűek (dekoratív), vízszintesen vagy függőlegesen hatók, kurzív betűk, vagy pedig aszerint, aminő íróeszközzel — eset, nád, toll, véső, stb. — azok készítették. Monumentálisan hatnak azok a betűk, amelyeket legjobban tudunk elképzelni köbe véve: a sorbonne, elzevir, a lizta antikva és groteszk betűk, amelyek már az alapformákban és pontosan lemért térközök által hatnak. Díszítők az olyan betűk, amelyekel festve, rajzolva képzelünk el, pl. a fraktur, schwabacher, mediaeval, az Eckmann-betű és egyéb sajtószertűleg alkotott és ennek megfelelő hatású betűk. Függőlegeseknek

tekintendők a gótikus jellegű betűk, a Neudeutsch, Lüturgisch, a Behrens-betű, de a Herold- és egyéb magas rajzu keskeny betűk is; vízszintesek a széles rajzu betűk, melyeknek kurrens betűi alacsonyok és úgy tűnnek fel, mintha szét volnának hajtva. Semlegeseknek mondhatók azok a betűfajok, amelyeknél a függőleges és vízszintes

PÉRELY HERCZIMRE
RIPPL-RÓNAI JÓZSEF ARCKÉPE

hatás kölcsönösen kiegyenlíti egymást. A kurzív betűfajok közül azok az olvashatóbbak, amelyek minél ferdebben fekszenek, ezeknek öntése azonban technikai nehézségeket okoz, úgy hogy egyes művészeknek ily irányban messzemenő kívánságaik teljesen ki nem elégíthetők. Az íróeszköz jellegzetességét illetőleg megjegyzendő, hogy az ecsettel festett betűk az íróeszköz mozgathatóságából folyólag egyenlőtlen formákat és durva széleket tüntetnek fel, így pl. a Carola-betű, valamint Eckmann, Bernhard és egyéb plakátművészek által tervezett betűfajok. Előadó fejtegetéseit számtalan jól megválasztott nyomtatvánnyal alátámasztotta, mely szerint harmonikus összehatás csak úgy érhető el, ha a papír alakját jól választjuk meg és a tereposztásnál figyelembe vesszük az alkalmazandó betűfaj függőleges vagy vízszintes jellegét, amennyiben keskeny jellegű betűk magas alakon, széles betűfajok pedig széles formátumnál jutnak

kellően érvényre. Különösen tetszeltek azok a nyomtatványok, amelyeknél az alkalmazott betű struktúrája visszatér a nyomtatvány díszítésül felhasznált öntődei anyagban. Végezetül az expresszionista nyomtatványokkal foglalkozott, hangsúlyozva, hogy ezeknél is annak a követelménynek kell érvényesülnie, hogy a betű jól olvasható legyen. Mennyire képes a szedő anyagával az expresszionista felfogásnak megfelelően dolgozni, több példával igazoltatott, kitént azonban a példák némelyikéből, hogy nem minden betűfaj alkalmas hajlított sorok szedéséhez. Kérdéses, hogy az expresszionizmus egy új stílusirányzat teremtését célozza-e, vagy pedig csak ilyenhez vezet? A nyomdász számára mindenesetre fontos, hogy szeméit nyitva tartsa és hogy érzékét a szép iránt erősítse.

Nem sok, de éppen elég arra, hogy az ingadozókat megerősítse. S. w.

SZEDÉSTECHNIKA

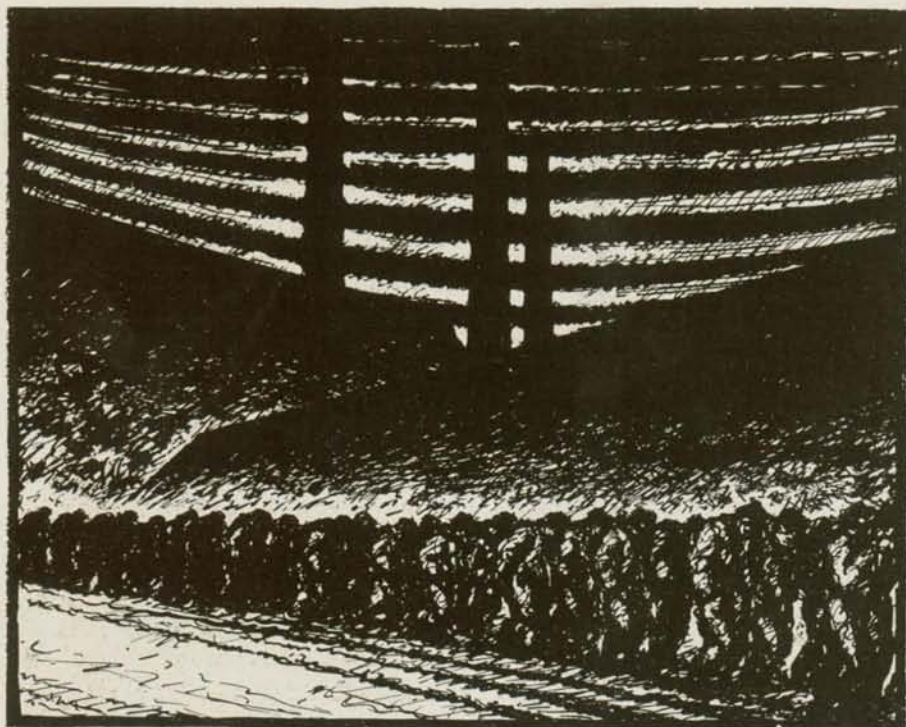
TÖBB VILÁGOSSÁGOT!

Számtalan nyomdában nem méltatják kellő figyelemre a világítás nagyságának kérdését. Már pedig az ember legfőbb kincse: a szemvilágának jó erőben való maradtatása. Fokozott mértékben áll ez a betűszedőre vonatkozólag, mert ha nincs megfelelő világítása, a kézirat olvasása meg van nehezítve, különösen oly kéziratokéi, amelyeket még elsőrangú világítás mellett is alig lehet kisillabizálni. A kisillabizálás — tudja ezt minden betűszedő — sok időt vesz igénybe, amelyet szedésre lehetett volna fordítani, mert kevés olyan szedő van, aki a kéziratban nehezen olvasható részleteket egyszerűen blokálással, vagy valamilyen „eszima” beleszedésével intézi el. Ez a rossz világításnak a munkaadóra vonatkozó kára, amelyhez társulnak még a rossz világítás folytán

előfordulható egyéb károk: könnyebben esszik be a hiba, mert a rossz világítás még a szedett sorok át-olvasásához szokott szedőt is elkedvetleníti, nem olvassa át a sorójában a szedést, aminek következménye a nagyobb korrektraból előálló idővesztés. Rossz világítás mellett — különösen kis betűfajok szedése esetén — az összedobás is gyakoribb, mint jó világítás mellett. Beszéljünk már most a rossz világításnak a szedőre vonatkozó káraitól. Már fiatalabb szedőktől is hallottam egyszer-mászor: „Nines kedvem olvasni este, mert a nappali munkától megviseltek a szemeim”. A betűszedő pedig, akinek az olvasás husában és vérében van, közeledő öregségében igen kemény esapásnak érzi, ha az olvasás szórakozását nélkülöznie kell. Mindezekért főleg a szedőtermekben gondoskodni kellene kifogástalan világításról. Gáz- és villanyvilágításnál minden szedő számára külön lángot kell rendszeresíteni, a takarékoskodást inkább más helyen kellene végezni. A vidéken, ahol még sok helyen a petróleumvilágítás divik, gondoskodni kell a lámpák mindennapi és alapos tisztogatásáról. Látjuk tehát, hogy nem csak a szedőre, hanem a munkaadóra is háramlik haszon a jó világításból. R. N.

TAKARÉKOSSÁG

Némely nyomdában szokásban van, hogy kiselejtezt számoknak vagy egyenlő vastagságu betűknek képét leütik, hogy félnégyzetnek felhasználhassák. A betűnek ilyenfajta „ujjászületése” nem mondható éppen a takarékoság céljait szolgálónak, mert sokszor rajta hagyják a leütéstől származó ólomdarabkákat, ami pontos kizárást igénylő szedésekben gyakran válik idővesztésnek okozójává. Ha már leütöttük a betűk képét, nézzük meg, nem maradt-e az ilyen módon készített félnégyzeten ólomdarabka. Az ilyen módon való takarékoság különben is csak látszólagos. R.

PÉRELY HERCZ IMRE ILLUSZTRÁCIÓJA GORKIJ: „GYERMEKÉVEIM”-HEZ

AZ EGYÖNTETŰ BETŰFAJ-VÁLASZTÁS

elvéről a multban sokat irtak a szaklapok s az akkor hangsúlyozott elvek teljes egészükben ma is fennállanak. Bármennyire híve vagyok magam is az egyöntetű betűválasztásnak valamely nyomtatvány előállításánál, el kell ismernem mégis, hogy ezt nem mindig lehet betartani. Előfordul például, hogy egy levélfejet széles kövér betűfajból kívánunk szedni. Az az érzésünk támad a fősr leszedése után, hogy ez mégis csak sok lesz a jóból. A fősr után a foglalkozás, majd pedig a cím, szóval plakátszerű halmozása a nagy, illetőleg hangsúlyozott soroknak! Persze lehet ezen segíteni oly módon, hogy ugyanazon betűfaj kisebb fokait vesszük, de ez sem lehetséges mindig, mert sok a rendelkezésre álló nehézsor. A leghelyesebben járunk el ilyenkor, ha a fősort slágerként alkalmazzuk, a többi szöveget pedig az ennek a jellegnek leginkább megfelelő gyengébb betűfajból vesszük. Elérjük ezáltal a fény és árnyék hatását, a megfelelő hangsúlyt és megszüntettük a plakátszerűség veszélyét is.

B.

NYOMTATÁSTECHNIKA

ÉRTÉKPAPIROK ALAPNYOMATA

Részvények, lakarékbetét-könyvecskék és az ezekhez hasonló nyomtatványok alapnyomataihoz szükséges festéket csak kremsi fehér vagy cinkfehér festékekkel szabad keverni, ahogy ezt az alapfogalmat a festéknek vegyi összetétele megköveteli. Ez azért fontos, mert ezekre a nyomtatványokra tintával írnak és ha ezt figyelmen kívül hagyjuk és az alapnyomatokhoz szükséges festéket keverő fehérrel vagy az ehhez hasonló áttetsző fehérrel keverjük, nyomtatványunk száradás után olyan jellegűt ölt, mintha az egész alapnyomat egy zsiros réteggel lenne bevonva, minek következtében azon a tinta vagy egyáltalán nem, vagy csak nagyon szakadozottan fog. Ezzel szemben egy a kremsi fehérnek, mint a cinkfehérnek az a tulajdonsága, hogy száradás után tompa, szinte hamvas felületet nyer és így még abban az esetben is, ha erősen enyvezett papírra kell nyomtatnunk, a tinta azon kifogástalanul fog. Ennél az eljárásnál természetesen az alapnyomatot első formának vesszük, a konturt a szöveggel utolsónak.

L. A. GY.

Ezen alaptételként, vagy alapfogalomként körülírt állítás csak teória. Tudtunkkal — az érefestékek mai horribilis árát nem is említve — a keverő és egyéb fehér alapszín világosítását célzó festékek alkalmazása semmilyen utólagos hátránnyal nem jár. Zsiros rétegről egyáltalában nem lehet szó s így a tónussal bevont papíron a tinta egészen jól fog. Ha bátortalanok vagyunk, akkor bolognai krétát vegyitünk a festékhez.

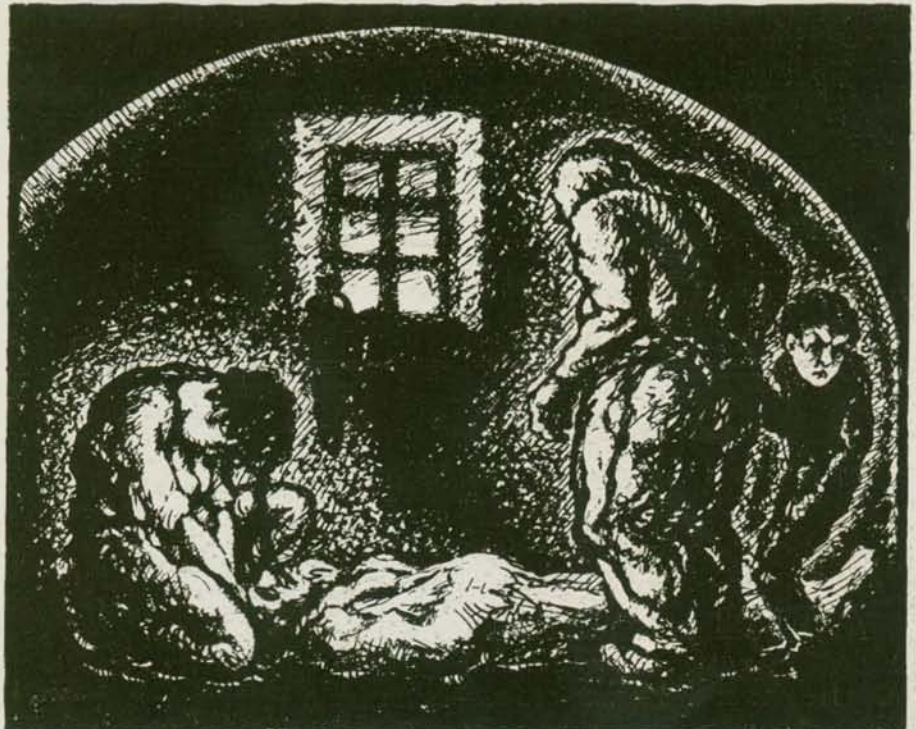
MŰVÉSZET

BAYROS

Megint egy mappára való gyűjteménye jelent meg a magyar származású, spanyolos nevű német-osztrák művésznek s amit öreg urak szomjas örömmel élveznek, a rokokó-mezbe burkolt meztelenségek rajzolóját a komoly német kritika ismét csak gunyos megjegyzésekkel fogadja. Alig van napjainkban illusztrátor, akinek nagyobb anyagi és „erkölcsi” sikerei vannak, mint neki s alig van valaki, aki a rajztudása fogyatékoságait oly ügyes erotikával tudná elreplezni, mint ez a körülrajongott könyvművész. A kép, a mohó életöröm, az obszécán fantázia e dieshimnuszai alapján azért művészietlenek, mert nem egy sóvárgó lélek fellobbanásai, hanem affektált pózok, a számító ész hideg komédiásai, a vonal, az érzés, a kifejezés minden ereje nélkül. Mig például az angol Beardsley minden erotikus rajza a vonalvezetés jellegzetes kifejező erejét szólaltatja meg, szinte bele van süritve az érzés, addig Bayros szépen fésült, vékonyesontu, aprólábu nőskéi valami operettévéajtságot vegyitenek össze édeskés rokokohangulatokkal. Ennyit elmondani nem árt róla akkor, amikor ez a nemzetközi rajzművész olesó diésősége tetőpontján áll s anyyi igaz tehetség küzd a meg nem értéssel.

WORSWEDE

Egy eseades, elvonult, tiszta kis német városkában együtt él egy esomó fiatal művész, akik mostanában egy mappát adtak ki munkáikból és ennek a címe: Adám és Eva. Nem litografiák vannak benne, ami a leggyakoribb eset, nem is fametszetek, amit most annyira felkapott a német amatőr-közönség, hanem rézmetszetek, amelyek arról nevezetesek, hogy maguk a művészek metsztették rézbe rajzaikat. Egy gondolatot igyekeznek

PÉRELY HERCZ IMRE ILLUSZTRÁCIÓJA GORKIJ: „GYERMEKÉVEIM”-HEZ

benne megvalósítani, azt tudniillik, hogy a kép tervezője és metszője azonagy személy legyen, tehát a művészet és mesterség egyazon kézből szülessen meg. A csendes, feledésbe merült rézmetszőtechnika felújítása erős visszhangot keltett mindenfelé s néhány egészen új tehetség bontotta ki szárnyait e német művészkolóniában, amely egyébként egy-két évtizeddel ezelőtt is adott már egypár elsőrendű grafkust a német műbarátoknak. Ugy látszik, a csöndes, elmélyült, szeretetteljes grafikai munkának ma épp úgy megvannak még a szigetei Németországban, mint a háboru előtt voltak és ez jó tanulság nekünk, ahol a képzőművészeti grafika sehogyan sem tudja szárnyait kibontani.

FUTURISTA PLAKÁTOK

Ami csak titkon és óhajta sejtettünk, az tehát itt van, megjelent: a futurista plakát. Egyelőre csak szórványosan, mint egy új bacillus, egy-egy kávéházi ablak vagy cipőbolt felett hirdeti, hogy odabent ki muzsikál, vagy melyik sevrőpaszta a legjobb. De itt van, mint a legfiatalabb grafikus-nemzedék ajándéka, mint egy nyugati snobizmus koraszülötte, mint a berlini plakátközlönyök utánérzése és habár egyelőre szórványosan találkozunk is ezekkel az ékirásos, babyloniai sirkamrák belsejére emlékeztető reklámtáblákkal, el lehetünk rá készülvé, hogy nemsokára harsogni fog tőlük a budapesti utca. S ha Picasso és Kandinskij és a Blaue Reiter művészei benépesítik a berlini kávéházak tapétáit, rányomják bélyegeiket a batikolt lámpaernyőkre s a dekadens költők kötetének címlapjaira, akkor ez a baj minket sem fog kikerülni. Biztos, hogy rövid idő múlva futurista művészváznak fogják az olesó kárpitosok pamlagait borítani és kubista meg dadaista vízfejek fognak cégtábláinkon és kottaborítékokon kivirágozni. A futurista plakát a látóhatáron van, essünk át rajta mihamarább, hogy utána megint valami művészféle következhessek.

SILHOUETTEK

A német könyvillusztrálásban egyre divatosabbá válik a silhouetteszerű rajzok alkalmazása. Mi a silhouette? Száz-százötven évvel ezelőtt, mikor a fényképezés még egyáltalában nem volt divatban, az, aki nem sajnált

pár forintot az areképe megörökítésére, elment egy ügyes mesterhez s az fekete papírosból, ollóval kivágta megrendelője arcélét (profilját). Azt azután ráragasztotta egy fehér lapra s így jött létre az árnykép, a silhouette. Mindenki ezzel mulatott száz év előtt, vagy azzal, hogy modellt állt. Nos, ez a régi technika jelentkezik ma is, ezerszámsra s persze nemesak ollóval kivágva, hanem fekete festékkel, tussal, szénnel stb. a fehér lapon utánozva. Vidám, bolondos, pajzán alakok ugrádoznak, pillangók szökellnek, ágak hajladoznak e silhouetteképeken, melyek dívatja jól illik ama történetekhez, amelyekben rokoko hölgyek, krinolinos dámák és biedermeier nagyanők szerepelnek. S ma Németországban a grafikai rajzolás nemesak ceruzával és esetleg tanítják, hanem — ollóval is.

IRODALOM

ROVATVEZETŐ: BENEDEK MARCELL

OSCAR WILDE — TÓTH ÁRPÁD: A READINGI FOGHÁZ BALLADÁJA (ATHENAEUM-KIADÁS)

A mult század végének legdivatosabb írója, az esztéta Wilde, alighanem csak két munkájával fog az utókorban gyökeret verni, mind a kettőt börtönbeli szenvedéseinek köszönheti. A De Profundis az egyik, A readingi fogház balladája a másik. Itt érző és szenvedő emberre változik az élet királya, a gögös esztéta, akinek témája eddig sohasem maga a vérző élet, a közönséges valóság volt; aki szép, ragyogó hazugságnak tekintette csak a művészetet. Ebben a tragikus egyszerű költeményben csak egy helyen látszik meg a régi Wilde: a szerelemnek és a gyilkolásnak régi, esztéta recept szerint való összekapcsolásában. Egyébként azonban: át tudja élni nyomorult társai minden lefojtott érzését, velük együtt szenved, borzad, velük együtt nézi sóvárogva azt a kis darab kékséget, „mit égnek hi a rab”. Ezt a költeményt löbben fordították már magyarra; látszólag egyszerű formájában is kemény próbára teszi a fordító képességeit, s érthető, hogy esábitott egy olyan formaművész, mint Tóth Árpád. Az ő fordítása valóban fölülmulja az eddigieket. Hangja sohasem bicsaklik ki, sohasem erőszakolt és ritmusa, rímei tökéletesek. Néhol talán tulságosan tökéletesek. Van a verselés fejlődésének egy csucspontja, amelyen túlhaladni nem lehet, amely után új irányoknak kell következnük és abban az új irányban, amerre Tóth Árpád halad, nem lehet már tovább menni. Az ilyen rimek, mint: „Szende rétet, szenderét, kenderét” barokk tulzási a verselóművészetnek és a legdrámaibb helyen is képesek megmosolyogtatni bennünket.

SCHÖPFLIN: „A PIROS RUHÁS NŐ” (FRANKLIN-KIADÁS)

Schöpflin Aladár mögött hosszú kritikusai mult állott, mikor végre rászánta magát első könyvének kiadására. Ezt az első, esztétikai tanulmányokból álló könyvet most a Nyugatban megjelent regénye követi, — egy pályája derekán álló embernek „első kísérlete”. A regénynek jó és rossz tulajdonságain egyaránt megérik

NAPTÁRAK
ÉS
NAPTÁRTÖMBÖK
AZ 1922. ÉVRE
VERSENYKÉPES ÁRON KAPHATÓK
AUER IGNÁC
KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
BUDAPEST VIII, RÁKÓCZI-UT 11
TELEFON JÓZSEF 59-39

BUDAPEST, VI. ARÁDI-UTCA 22

TELEFON 21-91 ALAPÍTTATOTT 1885

FUCHS DÁVID
 GRAFIKAI SZAKÜZLET

7. ÁBRA

JELIGE: „UJ CSAPÁSON F”

a kritikus. Jó tulajdonságain is: mert Schöppflin Aladár valósággal objektív bírálója nemcsak tisztán, világosan megrajzolt alakjainak, hanem önmagának is. Olyan mesét mond el, mely kétségtelenül sok írólt esábitana a színek féltelen tobzódására, — két, fülledt kisvárosi levegőbe zárt művészlélekeknek magáraeszmélését, társadalmi konvenciók lerázását, két test, két lélek önfeledt egymásbaolvadását. És ezt elmondja anélkül, hogy a nyugodt, tárgyilagos elbeszélő hangból, az alakoknak szinte tudóshoz illő beállításából egy pillanatra is kisklikánék. Ebben a kritikusi erőnyben benne rejlenek már az író gyöngéi is. Hangja sohasem különbözik a művelt, intelligens ember elbeszélő hangjától, képre, hasonlatra, nekilendülésre jóformán sohasem ragadtatja magát, még azoktól az idegen szavaktól, tudományos terminus technicusoktól sem tud megszabadulni, melyek a művelt ember mindennapi beszélgetésében egészen természetes hangzanak, de a regénystilust mégis csak kissé költői-lenné, sőt pongyolává teszik. Különösen feltűnő ez ott, ahol alakjainak lélektani elemzésével foglalkozik. Itt erősen érzik rajta a modern lélekelemzés hatása, de ezt a tudományt szinte nyersen meghagyja tudományának, nem próbálkozik meg azzal, hogy véres közvetlenséggel változtassa életté és egyben művészté. Mindezek ellenére is „A piros ruhás nő” a legérdekesebbek közé tartozik az újabb magyar regények között.

HEVESI: AZ IGAZI SHAKESPEARE ÉS EGYÉB KÉRDÉSEK (A TÁLTOS KIADÁSA)

Budapesten nyilván igen sokan érdeklődnek minden iránt, ami a színházzal összefügg. Ezt bizonyítja a zsufolt színházakon kívül a tengerényi színházi lapocska is. Hogy a színházzal, a drámairodalommal, a színjátszással, a rendezéssel összefüggő sok komoly kérdés iránt hányan érdeklődnek, azt nehezebb volna megállapítani. Az bizonyos, hogy nem minden esztendőben jelenik meg valamirevaló könyv ezekről a kérdésekről. Lehet, hogy bennem van a hiba, de ha néhanapján véletlenül kezembe kerül egy színházi folyóirat, halálra unom magamat elmés plétykái és a különböző ismeretlen Tinesikék émelyítő díesérgetésein. Ellenben Hevesi Sándor könyvét egy olvastam el, mint egy igaztalan érdekes regényt. Ez az ördögös és százkézü Hevesi nemcsak hogy mindenhez ért, de mindenről, a legnehezebb problémákról is, világosan, kellemesen tud beszélni. Ha valaki soha életében nem hallott is a Shakespeare-kérdésről, helyesebben arról a sok sulyos kérdésről, melybe Shakespeare-rel kapcsolatban lépten-nyomon belebotlunk: Hevesi tanulmányának elolvasása után sok mindenre tisztán látja már a feleletet is. Mindenesetre meg fogja érteni, hogy miért unatkozott néha a nagy angol drámaíró legmeszteribb alkotásainak előadásán is. Azért, mert a modern színpad a maga örökös átdisztelezéseivel, kényszerű szüneteivel megöli ezeket a mozi-szerű gyorsasággal váltakozó jeleneteket, melyek diszlettelen színpadra voltak szánya. Itt nincs helyem, hogy akár csak cím szerinti is felsoroljam azokat a régi és modern drámákra, színpadi és egyéb kérdésekre vonatkozó kis tanulmányokat vagy eszevegeéseket, melyek Hevesi könyvét megtöltik. (Egy gyönyörű Mozart-tanulmány a zeneértő

8. ÁBRA

JELIGE: „UJ CSAPÁSON H”

Hevesit is bemutatja.) Csak tudtára akarom adni mindazoknak, akik szeretnének a színházról valami komolyat is tudni, de félnek a nagyképű tudományos munkáktól, hogy Hevesi könyvéből — „játszva tanulhatnak”.

KORREKTURA

A FŐNÉVI JELZŐKRE VONATKOZÓLAG

a következő kérdést intézték hozzánk: „Napilapjaink hasábjain mostanában többször találkoztunk ilyen szavakkal: magyar kérdés, zsidókérdés, török kérdés, ozmánkérdés. Az egyik esetben egy szóba szedetten, a másikban két szóba nyomtatottan. Sőt egyik igen jól szerkesztett újságunkban föltűnő címben fordul elő az a kifejezés, hogy törökkérdés. És éppen ez adott alkalmat vitára. Talán nem volna fölösleges, ha az esetet megvitátnánk”. — A fölvetett kérdés nemcsak érdekes, hanem tanulságos is. Megérdemli azt a kis fáradságot, amelyet a megvitatása igényel. Az említett kifejezések iskolásan szemléltető példái annak az utóbbi évtizedekben fölbujáozott divatnak, amely tulhajtott germanizmusával rengeteg összetett szót lopott be a magyar irodalomba. A helyesírás legközelebbi föladatai közé tartozik ezeknek a kérdéseknek a tisztázása. Az említett esetek is ebbe a kategóriába tartoznak. Az ingadozás eredője az, hogy a magyar nyelvben a főnévi jelző fizikai alakja ugyanolyan, mint magáé a főnévé. Az a kifejezés, hogy „zsidó kérdés”, a németben így hangzik: „jüdische Frage”. De van „Judenfrage” is. Ez a magyarban is egy szóban helyes, mert itt mind a két szó főnév. Ugyanez vonatkozik a többi összetételre is. Elégge szomorú, hogy ezekkel a bajokkal a helyesírásnak kell bibelődnie, holott ez az irodalom kérdése. Mert a „Judenfrage” és nyelvtani rokonai beesületes magyar gőncben ilyenek: a zsidóság kérdése, a magyarság kérdése. És a többi. Persze mi nyomdászok a gyakorlati életben így nem okoskodhatunk. Nekünk alkalmazkodnunk kell a kézírathoz. Azért jegyezzük meg magunknak, hogy a kérdéses és hasonlatos szavak csak akkor helyesek egy szóban, ha nem politikai, hanem faji jelentőségű meghatározásról van szó. A „zsidókérdés” és

WEISZ MÁRTON

MINDENNEMŐ

ÍRÓ- ÉS NYOMÓPAPIROK

NAGYBANI ELADÁSA

PAPIRÁRUK GYÁRI RAKTÁRA

TELEFON: 97-37

BUDAPEST V. BÁLVÁNY-UTCA 19

SÜRGÖNYCÍM: WEISZPAPÍR BUDAPEST

9. ÁBRA

JELIGE: „SIMPLEX 16“

„ozmánkérdés“ általában faji jelentőségben szokott előfordulni, azért hangzik egyben és azért helyes is egy szóba irottan. Különbözik pedig inkább a két szóba irott alakok bírnak nagyobb gyakorlati jelentőséggel, mert az említett kifejezéseket többször használják politikai értelemben. Summa summarum: a „zsidókérdés“ és „ozmánkérdés“ általában egy szó, a többi pedig — ugyanez általában — kettő. SZ. J.

ÖT TANÁCS A KORREKTURALEVONATRA VONATKOZÓLAG

1. A korrektornak színt levonatokat oly olvashatóan készítsd, mintha magadnak kellene azokat olvasni.
2. A hasáb- és oldallevonatokon hagyjál elég széles margót, mert nem minden hasáb hibától mentes.
3. A még nedves levonatot ne tedd hátlapjával a kéziratokra, igen könnyen és gyakran folyik szét a tinta és a szép kézirat malaegyüjteménnyé változik.
4. Ha több kéziratlapocskád van — például hirdetés-szedéseknél —, akkor abban a sorrendben rakd össze azokat, amelyben kísédtettek, illetve amely sorrendben a levonaton vannak.
5. Gondolj arra, hogy korrektor-szaktársadnak sok szedővel van dolga és ne hidd, hogy a korrektori asztal holmi salaklerakodó hely. R

UJITÁSOK

UJ TÖMÖNTŐ-ELJÁRÁS

Kitűnő laptársunk: a „Deutscher Buch- und Steindruckerei“ legutóbbi száma szerint címe után ítélve angol vagy amerikai társaság Barmenben fiókot létesített, mely egy új tömöntő-eljárást kíván értékesíteni, illetőleg az új eljárás segélyével előállított kliséket forgalomba hozni. A „Duraplate Company G. m. b. H.“

HANS WUNDER

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek
Legjobb minőségű „Germania“ hengeranyag
Különlegességek:
„Gloria“ festékhordóanyag,
meggátolja a festék lehuzódását.
Fénykék „Perga“.
„Secco“ gyorsszáritóanyag.
Wunder-fekete, fénylők és gyorsan szárad.

Vezérlépvisselőség és egyedüli raktár:

GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA

Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95

10. ÁBRA

JELIGE: „SIMPLEX 17“

című társaság egy vegyi uton előállított gyantaszzerű készítményből, mely a gramofonlemezek anyagához hasonlít, nyomásra alkalmas lemezeket állít elő. Ennek az anyagnak az a sajátossága, hogy megfelelő hőfok mellett folyékonyvá válik és erős nyomás mellett bármily alakot felvesz, amelyet feltétlen határozottsággal meg is tart. Tömöntésnél úgy az anyalemez, mint a nyomandó lemez előállításához használható. Az előállított lemez élessége állítólag a szedésével egyenértékű. A Duraplate anyalemezeiről, a cég prospektusai szerint, tetszésszerű példányszám önthető, a nyomólemezek pedig oly könnyűek, hogy levélként szétküldhetők. A munkamenetről, valamint az előállított lemezek gyakorlati értékéről nem állnak rendelkezésre adatok. Az angol és amerikai szaklapok sem írnak részleteket az eljárásról, úgy hogy az eljárásnak jövő kilátásairól ma még nem lehet fogalmat alkotni.

A FESTÉKNÉLKÜLI DOMBORNYOMÁS

és szedésnek egy menetben való nyomtatásának kérdését oldotta meg — berlini levelezőnk tudósítása szerint — A. Triltsch ausbacher főgépmester (Türkenstrasse 7 a). Ily kísérletekről a multban sokat olvashattunk, a most említett eljárást azonban, amely egy szabadalom által védett ólommatrica segélyével úgy gyorsajton, mint téglanyomón alkalmazható, részletében nem ismerjük, amennyiben a feltaláló az eljárásról csupán a szabadalmat használni kívánóknak ad felvilágosítást. Ugy látszik, nem lehet nagy dolog, mert különben nem ártana a szabadalomnak, ha mibenlétét a nagy nyilvánosság tüzetesebben megismerné.

KÖNYVKÖTÉS

A KÖNYVKÖTÉS

művészi kivitelének lehetőségeit mutatták be a közelmultban egy kiállításon a müncheni Kurt Wolff és Hyperion-Verlag könyvkiadók, amelyről berlini tudósítónk a következőket írja: A nevezett cégek legjobb munkái kerültek bemutatásra, amelyek mindegyike finomul izléstől tanuskodik. A kiállítás felőlette a legegyszerűbb papiroskötést az értékes bőrkötésig. A gyári termelésnek nyoma sem volt itt, mert mindegyik könyv magán viselte az azt készítő egyéni bélyegét. Legfeltűnőbb volt, hogy a könyvtáblákon szöveg alig, vagy csak nagyon korlátoltan látható. Egyes esetekben nem volt azokon egyéb aranyban, vagy valamelyes világos színben nyomtatott monogrammal, sőtét alapon. Az expresszionizmus hatása fokozott mértékben tapasztalható. A könyv külseje sokszor vázaltszerű képpel van díszítve, amely a könyv belső tartalmát van hivatva jelképezni. A rajzoknál a természet csupán támpontul szolgál, amelyet a teremtő művész tudása szerint és akaratának megfelelően alakít megfelelő formába. Nem elég már a természetet vaktában másolni, azt a maga valóságában visszatükrözni, egy emberi fön minden hajszálat, minden ráncot hűen

11. ÁBRA

JELIGE: „O”

12. ÁBRA

„SCHREIBMEISTER-ZÜGE-VÁZLAT”

visszaadni, ami a fényképezés segítségével jobban elérhető. A művész kötelessége művének tartalmát, formát adni, amely a költő vagy író irányának teljesen megfelel. A szemlélőnek magasabb szellemi élvezetet kell találnia a műben, amelyet lelkileg át kell élnie. Ez volna a célja az új művészetnek. A tollrajzban nem találjuk meg azt a pontosságot, amelyhez eddig szokva voltunk: látszólag összefüggéstelen vonalak, amelyek az árnyéknál erősebbek, de mégis a művészi szabályok és összhang figyelembevételével. A vonalak erősek, a régi fametszethez hasonlóak, amelyek a zárjelszerű vonalvezetésben gömbölyítettnek le. Színes kivételnél elégséges kevés szín, amelyeknél a kontúr és az árnyékos részletek befelé szétfolynak. A könyvcímek szövegének elhelyezése az alkalmazott rajz vázaltszerűségével összhangban van. A szöveg föl van bontva, rövid, szembeszökő, dacára annak, hogy csak kisfokú betűk alkalmazhatók. Mindenekelőtt jól olvashatók, mert ritkítva vannak. Erről különben könnyen meggyőződhetünk, ha ugyanazon szöveget például petít vagy garmond verzálsból leszedjük, mennyivel könnyebben olvasható a ritkított sor. Nem tagadható különben, hogy a ritkítás által felosztott szedésben bizonyos frissesség hatása érezhető. A kurzívna antikvíval való keverése — természetesen a megfelelő viszonyban és arányban — szintén alkalmas arra, hogy a szedéskép élénkebbé tétessék és hogy az olvasó érdeklődését leküsse. Ilyen címszedéseknél régi metszésű és modern antikva-betűk nagyon jól megférnek egymás mellett. Keretül elégséges gyakran negyedpetít kövér vonal, de nem hiányzik egyáltalán, ha például a fősr az oldal felső részét egész szélességben elfoglalja. Az újszerű szedéseknél az ivsedés ritkán volt látható.

FELJEGYZÉSEK

PÁLYÁZAT

HELYETTES TITKÁRI ÁLLÁSRA

A Magyarországi Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete pályázatot hirdet helyettes titkári állásra. A pályázótól megkívántatik annak az igazolása, miszerint a nyomdai vagy rokonipari szakmák egyikét tanulta, s ebben az állagostól magasabb képzettségre és megfelelő gyakorlatra tett szert. A pályázat írásban nyújtandó be az egyesület titkári hivatalánál (V. Mária Valéria-utca 12, I. em. 4.) és ebben közlendő a pályázó eddigi működésének rövid leírása, szakmabeli és iskolai képzettsége, jelenlegi állása és fizetési igényei. Bővebb felvilágosítás az egyesület titkáriánál nyerhető délelőtt 9—12 óra között.

A GRAFIKAI REKLÁM MŰVÉSZETÉRŐL

tartott előadást a Grafikai Főnökök Társaskörében dr. Radványi László, „Az Úzlet” szerkesztője, március hó 31-én. Előadó fejtegette a hatásos reklám általános

tudnivalóit és érdekes dolgokat mondott el azokról a lélektanai kísérletekről, melyeket külföldön végeztek annak megállapítása érdekében, hogy mi a reklámnak a legsikerültebb, a legfeltűnőbb, leggazdaságosabb módja? Az előadás bizonyítéka annak, hogy előadó alapos ismerője a reklámművészet irodalmának, bár szakmai szempontból nem mondott újat az előadó. Kár, hogy a bemutatott vetített képek már elavultak. A bemutatott nyomdai munkák, plakátok, esomagolások és egyebek megfelelő példák voltak körülbelül tíz évvel ezelőtt, azóta azonban nagyot fordult a világ a grafikai iparágakban is. Ennek demonstrálására a vetített képek kiválóan alkalmasak voltak. Hol vagyunk ma a négyzsűgésítés izzadtságzagu csoportosításaitól? A nyomdászokból álló hallgatóság természetesen meg tudja ezt állapítani, a laikus közönséget azonban nem volna szabad ilyen példákkal felvilágosítani a grafikai iparágakban használatos művészi irányról. Az érdekes és tartalmas előadást egyébként a „Nyomda- és Rokonipar” egész terjedelmében fogja közölni.

6400 NÉMET SZAKLAP

jelenik meg Németországban akkor, amikor Európa-szerte arról panaszkodnak a szakemberek, hogy az irodalom a magas papir- és nyomdaköltségek következtében megesappant, amivel Németország felülmulja békebeli teljesítményét. 1913-ban ugyanis 6250 szaklap jelent meg a német birodalomban, a háború alatt nagy visszaesés állott be, úgy hogy 1918. év végén csupán 4300 látott napvilágot. De azóta megjavult a helyzet, amennyiben 1920. év végén 6400 szaklapjával az összes kulturáramok élén Németország vezet. A levert Németország tehát 150-nel több szaklapnak tudott máris olvasóközönséget teremteni, mint a háború előtti évben.

MINDENNEMŰ
NYOMÓ, ÍRÓ- ÉS CSOMAGOLÓ

PAPIROST

SZÁLLIT RAKTÁRRÓL A

FREUND-BARÁT-FÉLE
GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS
PAPIRNAGYKERESKEDÉS

BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4

TELEFON 82-35

SÜRGÖNYCIM: FEBARÁT BUDAPEST

A GYÜJTŐK LAPJA

A
MŰBARÁT

MEGJELENIK HAVONKINT KÉTSZER

SZERKESZTI ELEK ARTUR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST IV. ARANYKÉZ-UTCA 2

(FÉLEMELET)

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

EGÉSZ ÉVRE 240 K, FÉL ÉVRE 120 K,

EGYES SZÁM ÁRA 10 K

KIADJA

HELIKON

MŰKERESKEDELMI ÉS KÖNYVTERJESZTŐ
RT.É N
T U D O M,

hogy Ön és tisztelt cége részt vesz a legközelebbi budapesti Keleti Vásáron.

Azt is tudom, hogy ez nagy áldozatába kerül Önnek, de ha a kiállítást megtekintőknek oly brosürát, cégkártyát vagy egyéb nyomtatványt ad, amelynek ötletes szövege és külalakja annyira tetszetős, hogy azt nemesak figyelmesen elolvassák, hanem gondosan elteszik, otthon többször előveszik és másoknak is megmutatják, akkor már ez is elegendő ahhoz, hogy minden költsége sokszorosan és hamar megtérüljön.

Mivel ily — levelezőlapon elférő — kevés szöveggel is figyelmet lehet kelteni: Ön kevés költséggel oldja meg a Keleti Vásár reklám gondját, ha ennek szövegezését reám bizza. Szíves hívására Önt készséggel meglátogatja

FÖLDES ARTUR DR

VIII. NÉPSZINHÁZ-UTCA 25. II. 2

BIRÓ MIKLÓS NYOMDAI MŰINTÉZETE

tudvalevőleg egyesült a Globus nyomdai műintézet rt. céggel. Lapunk kiadója e fuzió folytán a Globus rt. nyomdájának vezetését is vállalta. Lapunk szempontjából ez a változás rendkívüli fontossággal bír. A Magyar Grafika továbbra is Bíró Miklós szerkesztésében és kiadásában jelenik meg, technikai kivételének tökéletesítését pedig szerfelett megkönnyíti az a grafikai iparok majdnem minden ágazatát felölelő üzemberendezés, amellyel a Globus rt. rendelkezik. — E változás folytán szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk helyiségeit is

VI. ARADI-UTCA 8. SZÁM

alá helyeztük át. Kérjük ennél fogva t. olvasóinkat és lapkezelőinket, hogy mindennemű levelezést, küldeményt erre a címre irányítsanak. Egyben azt is kérjük, hogy további intézkedésig minden lapunkra vonatkozó ügyben lehetőleg levél útján keressenek fel. Az elkerülhetetlenül szükséges személyes érintkezés céljából

MINDEN SZERDÁN DÉLUTÁN 4-5 ÓRA KÖZÖTT

hivatalos órát tartunk a Globus-nyomda üzemvezetőségének I. emeleti irodájában, amikor felelős szerkesztőnk t. olvasóink és lapkezelőink rendelkezésére áll. Új telefonszámunk 92—70.

LAPUNK MULT HAVI SZÁMA

csak április 10-én jelenhetett meg, aminek magyarázata, hogy e szám gazdag mellékletanyaga a gyomai Kner-nyomdában és részben Békéscsabán a Tevan-nyomdában készült. A Tevan-nyomda az üzemében folyó átalakítási munkálatok folytán nem készülhetett el idejekorán a mellékletekkel, amelyek a vasúti forgalom husvétii szünetelése folytán is késtek jó néhány napot, amit magunk is igen sajnálunk, mert márciusi számunkat husvétii számként óhajtottuk volna megjelentetni.

AMERIKAI ŐSNYOMTATVÁNYOK

Ősnyomtatványok (incunabula) alatt értjük az összes 1500 előtt nyomtatott műveket. A legrégebbi ősnyomtatvány Gutenberg Mainzban nyomott latin bibliája (1450—1455), amelynek ára a normális időkben is meghaladta a 120 ezer koronát.

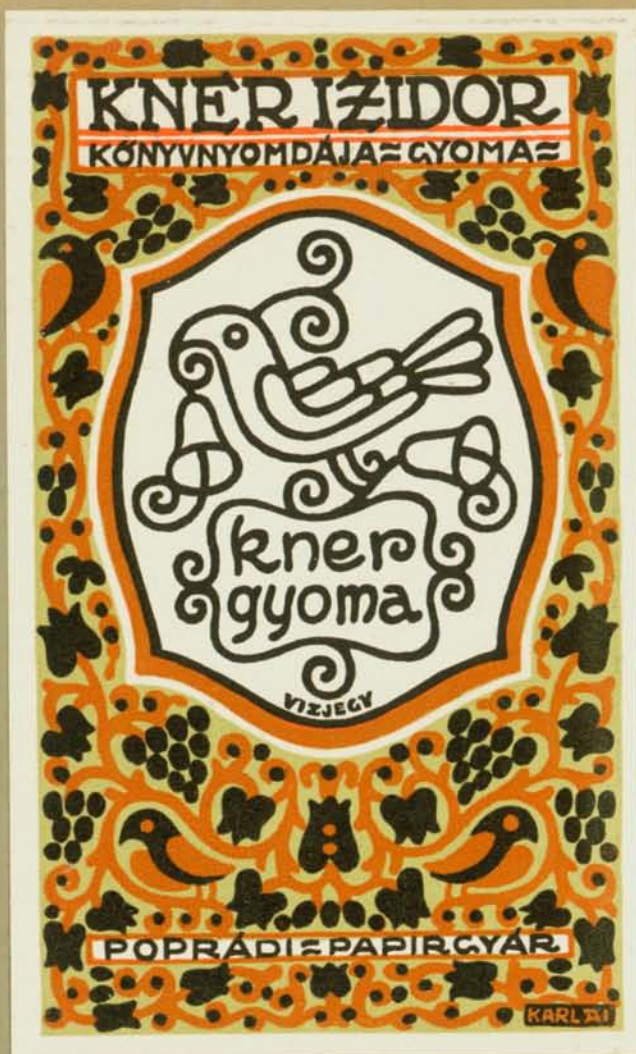
Magyar nyelvű ősnyomtatványt egyet ismerünk csupán s azt is csak hírből. Ez Nürnbergben jelent meg 1484-ben és Szent István jobbkezéről szóló ének.

A Magyarországon készült ősnyomtatványok közül eddig kettő ismeretes: a Hesz András budai nyomdájában készült budai krónika (Cronicon Budense 1473) és Basilius Magnus műve: Opusculus (ugyanott készült 1473-ban).

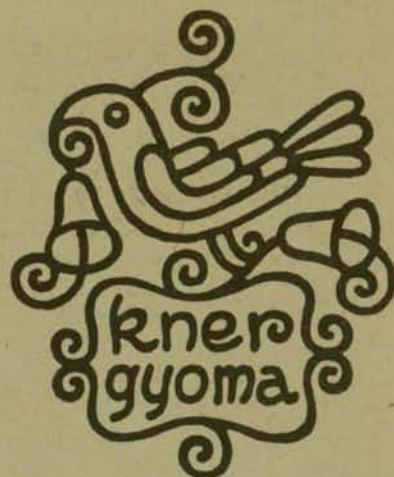
Ezidőszerint mintegy 30,000 ősnyomtatvány ismeretes; beszédes bizonyítéka ez annak, hogy a mozgatható betű félszázad alatt mily hódító utat járt be.

Amerikába a könyvnyomtatás 1538-ban jutott el s így amerikai ősnyomtatványokról voltaképpen nem is lehet szó. Csak annyiban beszélhetünk róluk, amennyiben ősnyomtatványokat szép számban őriznek a különböző amerikai muzeumok. A washingtoni orvosi könyvtár (Library of the Surgeon General's Office, Army Medical Museum) maga mintegy 200 ősnyomtatványt őriz, amelyeket Shufeldt R. W. ismertetett nemrégiben (Medical Review of Reviews 1918 június).

1500 körül jelent meg egy latin nyelvű növénytanai munka orvosok használatára: „Meuer Mondus de vili-bus herbarum” címen 12 × 18.4 × 1.2 cm nagyságban. A latin kiadáson kívül francia és spanyol fordítást ért meg a Gordon Bernardus 1496-ban megjelent műve. Ott őriznek egy 1497 december 13-án Bolognában megjelent és eddig ismeretlen kis művet, amelyet Philippus

IRODAI PAPIROK CSOMAGOLÁSÁNAK ZÁRÓCIMKÉJE

A KNER-NYOMDA VIZJEGYÉNEK
RAJZÁRA KIIRT 1914. ÉVI PÁLYÁ-
ZAT ELSŐ DIJÁNAK NYERTESE,
RAJZOLTA KARLAI MÓR

A jó vizjegy rajzának követelményei a követ-
kezők: mivel a vizjegy sodronyból hajlítva for-
rasztatik rá az ugynevezett egouteur sodrony-
szövetére és a még nedves papírszövetbe így
sajtoltatik bele, a vizjegy rajzának lehetőleg
zárt formájának kell lennie, a hegyes sarkok,
éles szögek és kiszaladó, kiálló vonalak kerül-
endő, mert ezek – különösen vékony papi-
rosnál – átszakítják a papírost. Részint ezért,
részint a sodronyhajlítás technikájánál fogva
a kerek, csigavonalas rajzok a legstilszerűbbek.

IRODAI
PAPIROK CSOMA-
GOLÁSÁNAK
JELZŐCIMKÉJELEVÉLBORITÉKOK CSOMA-
GOLÁSÁNAK JELZŐCIMKÉJE

CIMKÉK KARLAI MÓR RAJZAI UTÁN

KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDÁJA - GYOMA

A digitális változata MKK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet/megjelzo) az ISZT támogatásával készült.

CSITE KÁROLY
**ATYAFIAK
A TAKARÉKBAN
RAJZOK ÉS ELBESZÉLÉSEK**

GYOMA, 1911.
NYOMTATTA ÉS
KIADJA KNER
IZIDOR KÖNYV-
NYOMDÁSZ

**KÖNYVBORITÉK
KNER IZIDOR KÖNYVNYOMDAI MŰINTÉZETÉBŐL GYOMÁN**

Egyszerű gyakorlati példa arra, hogyan lehet régi, meglevő eszközöket felhasználni. Az alakat Geiger Richárd festőművész a „Magyar Kabaret“ c. anthologia céljára régebben rajzolta. A jelen könyv humoros elbeszéléseket tartalmaz egyszerű, de azért ravasz és az „úri huncutságokkal“ szemben gyanakodó „atyafiakról“. A meglevő, a szöveghez véletlenül illő figurát A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/legyelet/medb/riszok/01/az/ISZT/termogatasra/készult) lap néhány óra alatt kész.

Beroaldus irt „Declamatio an orator sil philosopho et medico antependus” címen. A könyveeske 16×22 cm méretű és 5 mm. vastag. Nagyon nevezetes Brunshwignek a pestisről írott könyve (Buch von der pest, 1550). Megvan Ketham „Pasoleulus“-a (1495) mellett Arnoldus de Villanova műve: „De virtutibus herbarum”. Az európai pénzüi nagy valutáris esése folytán az amerikai könyvtárak rengeteg értékes könyvészeti ritkaságot váltottak magukhoz, úgy hogy félo, nemsokára már az ösnyomatványok zöme is új hazát keres.

MI A LUXUSNYOMAT?

Julius Zeitler tanár (Berlin) „Bibliophilen-Lustgaertlein” c., könyvkereskedők, illetve könyvgyűjtők részére kiadott folyóiratában foglalkozik a kérdéssel, mi esik a luxuskiadvány fogalma alá? Tulajdonképpen csunya szó a „Luxusdruck”, használata azonban elkerülhetetlen. Oly kiadványok tartoznak a luxusnyomatok megjelölés alá, amelyek költséges előállításuknál fogva nagy példányszámban nem készíthetők, vagy pedig a példányszám mesterségesen tartatik alacsonyán és csupán egyszer jelenik meg. Az ily kiadványok számozása már csupán füszer, amelyet a kiadó azért alkalmaz, hogy a gyűjtőnek bizalmatlankodásra alkalom ne adassék. A luxusnyomatványoktól mindenesetre megkülönböztetendők az „amatorkiadás”-ok, amelyek — ugyancsak kis példányszámban és számozva — az eredeti szedésről jobb papirosra, esetleg pergamentre készülnek. Az amatorkiadványok készítése mintegy husz év óta terjedt el szélesebb mederben, tényleg azonban már ösrégi ez a gyakorlat. A franciák a XVIII. században velinpapirosra készítettek különlenyomatokat, a német klasszikusok pedig iróképes papirosra készítettek ilyeneket. De már az inkunabulumok korában és a XVI. században készítettek amatorkiadásokat, aminek bizonyossága a királyi könyvtárak példányai. Amatorkiadás helyett még „magánkiadás” jelzöt is használnak, ennek azonban előfeltétele volna, hogy az azt előállító nyomda „amatornyomda” legyen, ami azonban majdnem ki van zárva. Mindazonáltal az ily megjelölés alkalmas arra, hogy a spekuláció visszaéljen vele. B.

MELLÉKLETEINK ÉS ILLUSZTRÁCIÓINK

Ennek a számnak mellékletei — egyet kivéve — házilag állítottak elő. Két oldalon mutatjuk be a Fuchs Dávid grafikai szaküzlet pályázatán I. díjat nyert levélfejet és II. díjjal jutalmazott számla-ürlapot. A többi pályanyertes és jobb kivitelű levélfej- és számla-pályamunkákat kiesinyített reprodukcióban közöljük a szöveg között. E reprodukcióknál a színezést tulnyomórészt tangirozással tüntettük fel. — Mellékletünk első és negyedik oldalán reprodukáljuk eredeti színezésben Tábor János grafikus-művész két legújabb levélfejét. Ezeket a mellékleteket a Globus nyomdai müintézet rt. állította elő. — Harmadik mellékletünk a gyomai Kner-nyomda vízjegyét és a cég esomagolócímkéit és egy kiadványának címlapját mutatja be. A vízjegyre a cég 1912-ben pályázatot irt ki, ennek nyertese volt a nyomtatványokon felhasznált vízjegy, melynek tervezöje Korlai M., aki egyben a címkéket is rajzolta. — Lapunk jelen számában Jaschik Álmos cikkének három illusztrációján kívül egy esomó reprodukciót közlünk Pérely Hercz Imre kitünően sikerült munkáiból.

AZ ELSŐ IRODALOMMAL FOGLALKOZÓ LAP

A régi világban a lapok csakis a napi hírek, események, no meg a háborus viszonyok regisztrálásával foglalkoztak. Másra éppen nem terjedt ki a figyelmük vagy a felfogásuk. Tudomány, irodalom tárgyalása teljesen kívül

TELEFONSZÁM 82-35

FESTÉKEM
KÖ- ÉS
KÖNYVNYOMDÁK
RÉSZERE

RAKTÁRRÓL AZONNAL SZÁLLIT

GEBR. SCHMIDT

G. M. B. H.

FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN

FESTÉKGYÁRÁNAK

MAGYARORSZÁGI

VEZÉRKÉPVISELETE,

A

**FREUND-
BARÁT-FÉLE
GRAFIKAI SZAKÜZLET
ÉS
PAPIRNAGYKERESKEDEÉS**

**BUDAPEST V,
ORSZÁGHÁZ-TÉR**

4

MINDENNEMÜ
KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAL,
KÖNYVKÖTÉSZETI
ÜZEMI ÉS BERENDEZÉSI
CIKKEK RAKTÁRA

esett fogalmuk körén, a szépirodalomról nem is beszélve, mert hiszen a világ akkor nem volt ideális, hanem anyagiás. Az anyagiasság pedig elnyomott és elnyom manapság is mindent. 1682 az a nevezetes dátum, amely feljegyzé, hogy egy Otto Mencke nevű német Lipésében „Acta Eriditorum“ címmel latin nyelven, mint amely nyelvjárás az akkori világ általános használatában állott, olyan lapot indított meg, amely irodalmi dolgokkal is foglalkozik. Ez volt tehát egész Európában e nemben az első lap. A lap megjelenésének ideje, mint fentebb látjuk, ismeretes, de hogy meddig állott fenn, az már ismeretlen, mert erről semmiféle feljegyzés nem maradt az utókorra.

AZ AMERIKAI LAPOK TERJEDELME IS SZÜKÜL

A „Times“ jelentése szerint a newyorki lapkiadók legutóbb ülést tartottak, amelyen megbeszélés tárgyá volt az újságpapír drágulása és ennek következtében a lapok jelenlegi árának lehetetlen fenntartása. A lapkiadók gyűlése arra az álláspontra helyezkedett, hogy a lapok árát nem emeli, hanem ehelyett a papírdrágaság enyhítésére a lapok terjedelmét redukálja. Szó esett arról is, hogy a papírdrágaságot a hirdetések árainak emelésével lehetne enyhíteni, de ezt az indítványt azzal az indoklással ejtették el, hogy ez eljárással a kereskedelmet bénítanák meg és ezért inkább a lapok terjedelmének redukálását fogadták el.

LEVELESLÁDA

KISUJSZÁLLÁS. A beküldött nyomtatványok (?) valóban szomorú képét adják az ottani Csapp-nyomdában uralkodó viszonyoknak. A lapból és a meghívóból egyaránt látható, hogy ezek a „sajtótermékek“ nem szakemberek kezeiből kerültek ki. Nem is alkalmasak arra, hogy részletesen foglalkozzunk velük, elegendő, ha megemlítjük, miszerint tanoncok készítették. Ezeket a szerencsétlen páriákat csak sajnálni lehet, merthogy olyan „műintézet“-be kerültek, melynek tulajdonosa nyomdász, könyvkötő és cséplőgépész egy személyben. Mi lesz ezekből a fiukból, ha „felszabadulnak“? Nem reprodukáljuk tehát a nyomtatványokat, már csak azért sem, mert a mai kliséárak mellett igazán meg kell válogatni a bemutatandó anyagot. — A Lading-nyomda munkáit már régebről ismerjük mint olyanokat, amelyek a vidéki nyomtatványok közül kiválnak szolid és tiszta kivitelükkel.

D. J., SZEGED. A beküldött nyomtatványokra levélben már adtunk véleményt; nem kapta volna meg? Ezt nagyon sajnálnók, mert a javítások illusztrálásául kilenc vázlatot mellékelünk, amelyeken a helyes hajlítási módokat tüntettük fel. Egyébként a nyomtatványok jók voltak — eltekintve a színezéstől —, s szerettük volna azokat mellélelként is felhasználni, persze a kívánt javításokkal. Ha a levelet nem kapta meg és főnöke hajlandó a mellékletet adni, úgy megcsináljuk újból a helyesbített vázlatot. Üdv.

1921 április 25-én.

Kiadó Bíró Miklós. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs Gondos Ignác és Kun Mihály. Nyomatja Globus Nyomdai Műintézet R.-t. VI. Aradi-utca 8. szám.

A kliséket a Sokszorosítóipar Részvénytársaság szállította.

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HENGERANYAG-GYÁR
BUDAPEST IX. MÁRTON-UTCA 19
TELEFON JÓZSEF 6-35

HENGERÖNTÉS
OLCSÓBB ÉS JOBB A HÁZI ÖNTÉSÉNél

GROSZ ÉS KALLÓS

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29.
TELEFON 49-31

KÉPVISELETEK:
JULIUS KLINKHARDT, LEIPZIG
BETŰÖNTŐDE ÉS RÉZLÉNIAGYÁR

**SÄCHSISCHE
KARTONAGEN MASCHINEN AG.**

CHR. HOSTMANN-STEINBERG
FESTÉKGYÁR, CELLE-HANNOVER

**BLEICHEREI, FÄRBEREI UND
APPRETURANSTALT AG., STUTTGART**

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTEKEK,
BRONZOK, MÄSERLEMEZEK ÉS
MINDENFÉLE NYOMDAI KÖNYVKÖTÉSZEI
CIKKEK ÁLLANDÓ RAKTÁRA

VIDÉKRE IS

SZÁLLIT NYOMDAI

PAPIROST

MINDENFÉLE MINŐSÉGBEN

HAAS SÁNDOR

BUDAPEST IX. MÁTYÁS-UTCA
9. SZÁM